

Sultan Alparslan'ın
temsili resmi

Malazgirt Savaşı'nı
gösteren temsili resmi

- Bizans'ın yenilebileceği anlaşıldı.
- Anadolu'ya ilk Türk yerleşmesi başladı.

- **Alparslan** zamanında Anadolu'ya yapılan akınlar yeniden hız kazanmıştır. Bu dönemde Bizans'ın Türklere karşı topladığı en güçlü ordu **Malazgirt Savaşı**'nda (1071) büyük bir yenilgiye uğratıldı.

Sonuçları;

- Anadolu'da Türklere tek başına karşı koyabilecek askeri güç kalmadı.
- Anadolu'ya Türk yerleşmesi hız kazandı.
- Bizans'ın Türklere karşı Avrupa'dan yardım istemesi Haçlı Seferleri'nin başlamasına zemin hazırladı.
- Anadolu'da ilk Türk beylikleri kuruldu.
- Türkiye Tarihi başladı.

Not

Malazgirt Zaferi ile Türklerin İslam dünyasındaki prestiji ve liderliği daha da güçlenmiştir.

Not

Malazgirt Savaşı sırasında Bizans ordusundaki Peçenek ve Uz askerleri, soydaşları Selçukluların yanına geçmişlerdir.

Uyarı

Türk tarihinde, Ağustos ayı, büyük zaferlerin kazanıldığı bir aydır. 26 Ağustos (1071) Malazgirt Savaşı Anadolu'yu yeni bir Türk yurdu haline getirirken, bir başka 26 Ağustos (1922) Büyük Taarruz ve 30 Ağustos (1922) Başkomutanlık Meydan Muharebesi Anadolu'nun kesinlikle bir Türk yurdu olduğu gerçeğini kanıtlamıştır.

2) ANADOLU'DA KURULAN İLK TÜRK BEYLİKLERİ

a) Danişmentliler (1080 - 1178) :

- **Sivas** merkez olmak üzere Tokat, Niksar, Amasya ve Kayseri civarında kurulmuştur. Kurucusu Selçuklu komutanlarından **Danişment Gazi Ahmet Bey**'dir.
- Danişment Gazi Ahmet'in yerine geçen oğlu Emir Gazi Bey zamanında, beylik en güçlü dönemini yaşamıştır.
- Danişmentler, Haçlılar ve Bizans'a karşı başarılar kazanmış ve Türkmenlere sahip çıkarak kazandıkları toprakların Türkleşmesini sağlamışlardır. Türkiye Selçukluları, Bizans ve Haçlılarla savaşmaları nedeniyle, Türkler arasında saygınlığı çok fazla olan Danişmentlileri, en büyük rakipleri olarak görmüşlerdir.
- Emir Gazi'den sonra yerine geçen Mehmet Bey'in ölümü (1142) ile ülkede taht kavgaları başladı. Taht kavgalarından yararlanan II. Kılıçarslan, Danişmentli kentlerini ele geçirerek bu beyliğe son vermiştir (1178).

Not

Tokat ve Niksar'daki Yağıbasan Medresesi Danişmentliler Dönemi'ne ait önemli eğitim kurumlarından. Danişmentlilerden kalma Kayseri Ulu Cami bir başka önemli eserdir. Dönemin önemli destanı Danişmentname'dir. Danişmentli Ahmet Gazi ve Danişmentli beylerinin Bizans İmparatorluğu'na karşı mücadelelerini ve kahramanlıklarını anlatan bu eser, Türkiye Selçuklular Dönemi'nde yazıya geçirilmiştir.

Yağıbasan Medresesi
kalıntıları, Niksar-Tokat

Örnek:

Anadolu'da ilk uc (Bizans-Ermeni sınır bölgesi) örgütlenmesini Danişmentli Beyliği yapmıştır. Türkiye Selçuklular Dönemi'nde de bu uygulama devam etmiş ve ucların başında uc beyi bulunmuştur.

Aşağıdakilerden hangisi uc beylerinin görevleri arasında yer almaz?

- A) Sınırları koruma
- B) Sınırları genişletme
- C) Siyasal antlaşma yapma
- D) Seferde hükümdarın yanında yer alma
- E) Cihat yapma

Çözüm:

A, B, D ve E seçeneklerinde yer alan durumlar, sınır bölgelerinde bulunan uc beylerinin görevleri arasındadır. Ancak bu beylerin siyasal antlaşma yapma gibi bir yetkileri yoktur.

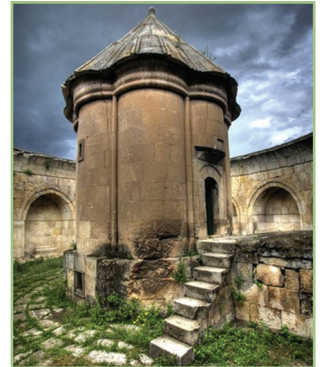
YANIT C

b) Saltuklular (1072 - 1202) :

- Büyük Selçuklu Devleti komutanlarından **Ebul-Kasım Saltuk** tarafından **Erzurum, Bayburt** ve **Kars** civarında kurulmuştur.
- Ebul-Kasım, Danişmentliler ile ittifak kurarak Haçlılara karşı mücadele etmiş ve Gürcülere karşı da başarılı savaşlar yapmıştır.
- Ebul-Kasım'ın ölümünden sonra yerine geçen Ali Bey, Artuklularla birlikte Gürcülere karşı yapılan savaşlara katılmış; fakat başarılı olamamıştır.
- Ali Bey'in ölümünden sonra Saltuklu Beyliği'nin başına oğlu Saltuk Bey (II. Saltuk) geçmiştir. Saltuk Bey zamanında Saltuklular en güçlü dönemlerini yaşamışlardır (1132 – 1168). Saltuk Bey, bölgedeki diğer Türk beyleri ile işbirliği yaparak Gürcülere karşı başarılı savaşlar yapmış; ayrıca Trabzon Rumlarıyla da savaşlara girişmiştir.
- Saltuk Bey'in ölümünden sonra beylik zayıfladı. Türkiye Selçuklu Sultanı Rükneddin Süleyman Şah, Erzurum'u alarak bu beyliğe son vermiştir (1202).

Uyarı

Kale Cami, Tepsi Minare, Ulu Cami, Üç Kümbetler, Mama Hatun Türbesi Saltuklulardan günümüze kalan önemli mimari eserlerdir.

Saltuklu Dönemi eserlerinden Mama Hatun Kümbeti

Divriği Ulu Camii

Uyarı

Artuklular devrinin en tanınmış bilim insanlarından biri El-Cezeri'dir. Haberleşme, kontrol, denge kurma ve ayarlama ilmi olan sibernetiğin ilk kurucusu olan Cezeri, dişli çarklarla çalışan çeşitli makineler yaptı. Bunun yanında su saatleri, kendiliğinden kesilip akan fiskeye, mekanik olarak çalışan müzik aletleri, tulumbalar ve şifreli kilitler yapmayı başardı.

c) Mengücekliler (1080 - 1228) :

- **Erzincan** merkez olmak üzere Kemah, Divriği bölgelerinde Selçuklu Sultanı Alparslan'ın komutanlarından **Mengücek Gazi** tarafından kurulmuştur.
- Mengücek Gazi, Gürcülere ve Rumlara karşı yapılan savaşlarda başarılı olmuştur.
- Mengücek Gazi'nin ölümünden sonra yerine geçen oğlu İshak, Artuklularla ve Danişmentlilerle yaptığı savaşta yenilmiş ve Danişmentlilerin himayesine girmiştir.
- İshak'ın ölümünden sonra Mengücekliler, Erzincan ve Divriği olmak üzere iki kola ayrıldılar. Her iki kol da Moğol istilasından önce Türkiye Selçuklu Devleti'ne bağlanmıştır.

Not

- Mengücekliler zamanında özellikle Erzincan ve Divriği kültür ve ticaret merkezi durumuna gelmiştir.
- Divriği'de darüşşifa ile birlikte külliye olarak yaptırılan Ulu Camii, dönemin en önemli eseridir.

d) Artuklular (1102 - 1409) :

- Devlet, adını Türkmen komutanı **Artuk Bey**'den almıştır.
- Anadolu'yu Türkleştirme girişimine katılan komutanlardan olan Artuk Bey'in oğulları Sökmen ve İlgazi tarafından **Mardin, Diyarbakır, Halep, Harput** yöresinde kurulmuş; ayrıca üç kol halinde yönetimlerini sürdürmüşlerdir (1102). Bunlar; Hasankeyf Artukluları (1102 – 1231), Mardin Artukluları (1108 – 1409), Harput Artuklularıdır (1112 – 1234).

Not

- Malabadi Köprüsü, Hatuniye Medresesi ve Ulu Camii bu döneme ait eserlerdir.
- Artuklular Devri'nin en tanınmış bilim insanlarından biri El-Cezeri, haberleşme, kontrol, denge kurma ve ayarlama ilmi olan sibernetiğin ilk kurucusudur.

Cezeri'nin tavuskuşlu saat çalışmasını gösteren minyatür

Anadolu'da kurulan ilk Türk beylikleri

Örnek:

Malazgirt Savaşı'ndan sonra kurulan ve adını Selçuklu komutanlarından biri olan Artuk Bey'den alan Artuklular siyasi yaşamlarını üç kol halinde sürdürmüşlerdir.

Bunlardan;

- Hasankeyf kolu: Haçlılara karşı mücadele etmiştir.
- Harput kolu: Moğollarla, Eyyubilerle, Harzemşahlarla ve Anadolu Selçuklu Devleti ile mücadele etmiştir.
- Mardin kolu: Haçlılarla mücadele ederek etkili olmuştur.

Yukarıdaki bilgilere dayanarak Artuklularla ilgili olarak;

- I. Buldukları bölgenin Türkleşmesinde etkili olmuşlardır.
- II. Siyasal açıdan birlik sağlayamamışlardır.
- III. Komşu ülkelerle ilişkilerini geliştirmişlerdir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I   B) I ve II   C) I ve III
D) II ve III   E) I, II ve III

Çözüm:

Yukarıdaki bilgiye bakılarak, I. ve II. öncüllere ulaşılabilir. Ancak Artukluların komşu ülkelerle ilişkilerini geliştirdiklerine dair bir açıklama yapılmamaktadır.

YANIT B

e) Çaka Beyliği (1081 - 1093) :

- Oğuzların Çavuldur Boyu'ndan olan **Çaka Bey**, Bizans İmparatorluğu'na düzenlenen akınlar sırasında esir düşmüş, uzun bir süre kaldığı İstanbul'dan kaçarak **İzmir**'e gelmiş ve burada beyliğini kurmuştur (1081).
- Çaka Bey, oluşturduğu donanma ile Midilli, Sakız, Rodos ve İstanköy adalarını ele geçirmiş, Bizans İmparatorluğu'na karşı büyük zaferler kazanmıştır.
- Çaka Bey, İstanbul'u ele geçirmek amacıyla Peçenekler ve Türkiye Selçukluları ile ittifak kurdu. Ancak bunu öğrenen Bizans imparatoru, Türkiye Selçukluları Sultanı I. Kılıç Arslan'ı, kayınpederi Çaka Bey'e karşı kışkırttı. Bizans İmparatorluğu'nun bu kışkırtmaları sonunda I. Kılıç Arslan, Çaka Bey'i öldürttü.
- Bizans İmparatorluğu, Çaka Bey'in ölümünden sonra İzmir ve çevresine hakim oldu ve bu beyliğe son verdi (1093).

Not

Çaka Bey, ilk Türk denizcisi olup kurduğu donanma, ilk Türk donanması olarak kabul edilmektedir.

Bu beylikler;

- Egemen oldukları bölgelerin Türkleşmesini ve İslamlaşmasını sağlamışlardır.
- Geniş bayındırlık etkinliklerinde bulunmuşlardır.
- Bölgelerini ticaret ve kültür merkezi haline getirmişlerdir.
- Hakim oldukları toprakları Avrupa'dan gelen Haçlılara karşı korumuşlardır.

Diyarbakir il sınırındaki Artuklu Dönemi eserlerinden Malabadi Köprüsü

Uyarı

Çaka Bey, ilk Türk denizcisi olarak tanınır. Onun donanma kurması da, Türk deniz kuvvetlerinin kuruluş tarihi kabul edilmiştir.

Sıra Sende

Aşağıdakilerden hangisi, Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'da kurulan ilk Türk beyliklerinden biri **değildir**?

- A) Saltuklular
- B) Mengücekler
- C) Danişmentliler
- D) Germiyoğulları
- E) Artuklular

Örnek:

Selçuklular döneminde, Türkler Anadolu'ya gelmişler ve Anadolu'yu yurt edinmişlerdir.

Bu durumun;

- I. Anadolu'da sosyal ve kültürel yapının değişmesi
- II. Haçlı Seferlerinin başlaması
- III. Anadolu'da Türk devletlerinin kurulması

gelişmelerinden hangilerini ortaya çıkardığı savunulabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I, II ve III
- E) I ve II

Çözüm:

Selçukluların Anadolu'ya gelerek burayı yurt edinmeleri; Anadolu'da sosyal ve kültürel yapının değişmesi ve Bizans'ın Türklere karşı Avrupa'dan yardım istemesiyle Haçlı Seferlerinin başlaması, ayrıca Anadolu'da Türk devletlerinin kurulması üzerinde etkili olmuştur.

YANIT D

ANADOLU'DA KURULAN DİĞER TÜRK BEYLİKLERİ

BEYLİĞİN ADI	KURUCUSU	KURULDUĞU YER
Sökmenliler	Selçuklu komutanlarından Sökmen El-Kutbî	Ahlat ve Van Gölü çevresinde
İnaloğulları	Türkmen komutanlarından İnal Bey	Diyarbakır ve çevresinde
Çubukoğulları	Melikşah'ın komutanlarından Emir Çubuk	Harput ve çevresinde
İnançoğulları	Mehmet Bey	Ladik'te (Denizli)
Dilmaçoğulları (Togan Arslanoğulları)	Sultan Alp Arslan'ın komutanlarından Dilmaçoğlu Mehmet Bey	Bitlis ve civarında
Tanrıvermişoğulları	Tanrıvermiş adlı bir Türk komutanı	Efes ve çevresinde

Uyarı

Malazgirt Zaferi, Türk tarihinin en önemli olaylarından biridir. Malazgirt'te Bizans'ın direniş gücü kırılmıştır. Böylece, Türklerin Ege kıyılarına ulaşmasını önleyecek hiçbir kuvvet kalmamıştır. Anadolu'nun doğusunda ve güneydoğusunda Türk devletleri kurulmuştur. Türkler, kendilerini Anadolu'nun sahibi gibi görmeye başlamışlardır. Bu zafer, Anadolu'nun sonsuza kadar bir Türk yurdu olarak kalacağına ilk işaretini vermiştir.

Not

Anadolu'nun Türkleşmesinde önemli rol oynayan ilk Türk devletleri, genellikle küçük, yerel devletlerdi. Ancak Saltuklular, Danişmentler, Mengücekler ve Artuklular, diğerlerinden daha güçlü idi. Zamanla Türkiye (Anadolu) Selçukluları, bu devletler üzerinde egemenlik kurarak Anadolu'da Türk birliğini sağlamışlardır.

3) TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ (1077 - 1308)

Anadolu Selçuklu Devleti

- Kurucusu Kutalmışoğlu **Süleyman Şah**'tir.
- Kuruluş yıllarında başkent olarak **İznik** kullanılmıştır.
- Süleyman Şah, devleti kurduktan sonra fetihlere batı yönünde devam ederek bir yandan Marmara ve Karadeniz sahillerine, diğer taraftan da Ege Denizi kıyılarına ulaştı (1080). Böylece devletin sınırlarını Marmara Denizi'nden Çukurova'ya kadar genişletti.
- Bu gelişmeler neticesinde Bizans İmparatoru Aleksis Komnenos (Aleks Komnen) ile Türkiye Selçukluları, İstanbul Boğazı'nı sınır olarak belirleyen bir antlaşma imzaladı. Bu antlaşmayla devletin batı sınırlarını güvence altına alan Süleyman Şah, güneye yöneldi.
- Tarsus, Adana, Antalya, Antep ve Antakya'yı fetheden Süleyman Şah'ın bu fetihleri Suriye Selçuklu Meliki Tutuş'la aralarının açılmasına neden oldu. Halep yakınlarında karşılaşan iki ordunun yaptığı mücadeleyi Süleyman Şah kaybetti ve savaş sırasında öldü (1086).

Not

Süleyman Şah, Suriye'de Caber Kalesi yanına gömülmüştür. Lozan Barış Antlaşması'na göre Süleyman Şah'ın mezarının bulunduğu yer Türk toprağı kabul edildiğinden, buranın koruyuculuğunu da Türk askerleri yapmaktadır.

Uyarı

Süleyman Şah, kısa zamanda gerçekleştirdiği fetihlerle, güçlü bir devlet kurdu. Göçebe Oğuzların daha büyük gruplar halinde Anadolu'ya gelmelerine imkân hazırladı. Anadolu'ya gelmiş olan Türkmenleri birleştirerek milli birliği sağladı. Süleyman Şah, bu başarılarıyla Anadolu'nun fatihi olarak kabul edilmektedir.

Caber Kalesi – Suriye

Sıra Sende

Aşağıdakilerden hangisi, Anadolu Selçuklu Devleti döneminde gerçekleştirilmemiştir?

- Anadolu Türk birliğinin sağlanması
- Haçlı ordularıyla savaşılması
- Celali takviminin düzenlenmesi
- Donanma gücü oluşturulması
- Türklerin Anadolu'ya kesin olarak yerleşmesi

Türkiye Selçuklu Sultanı
I. Kılıçarslan'ın temsili
resmi

I. Kılıçarslan

- Süleyman Şah'ın oğlu I. Kılıçarslan, Büyük Selçuklu Devleti'nin başkenti İsfahan'da bulunuyordu. Melikşah ölünce Anadolu'ya geldi ve İznik'te hükümdar oldu (1092).
- Kuvvetli bir donanma oluşturan Çaka Bey'in kızı ile evlenerek onunla bir ittifak kurdu. Ancak Bizans'ın kışkırtmasıyla, Anadolu Türk birliğini kurmada engel olarak gördüğü Çaka Bey'i ortadan kaldırdı.
- I. Kılıçarslan, babasının zamanındaki birliği yeniden kurmaya giriştiği sırada, batıdan gelen yüzbinlerce Haçlı, Anadolu toraklarına girdi. Haçlı Seferleri başlamıştı.
- **I. Haçlı Seferi** sırasında başarılı savunma yaptıysa da İznik'i Bizans'a terk etmek zorunda kaldı ve devlet merkezini Konya'ya taşıdı.

Not

I. Kılıçarslan, Haçlı saldırılarıyla karşı karşıya bulunduğu için, Bizans'la iyi geçinme yolunu tutmuştur.

I. Mesut

- Bizans İmparatoru Manuel Komnen ile Konya yakınlarında yapılan savaşta büyük bir zafer kazandı (1146).
- **II. Haçlı ordusunu** Eskişehir yakınlarında yenerek büyük bir ün kazandı.

Not

Sultan Mesut, Bizans İmparatorluğu ve Haçlıları mağlup ederek Türkler için Anadolu'yu emniyetli bir vatan haline getirmiştir.

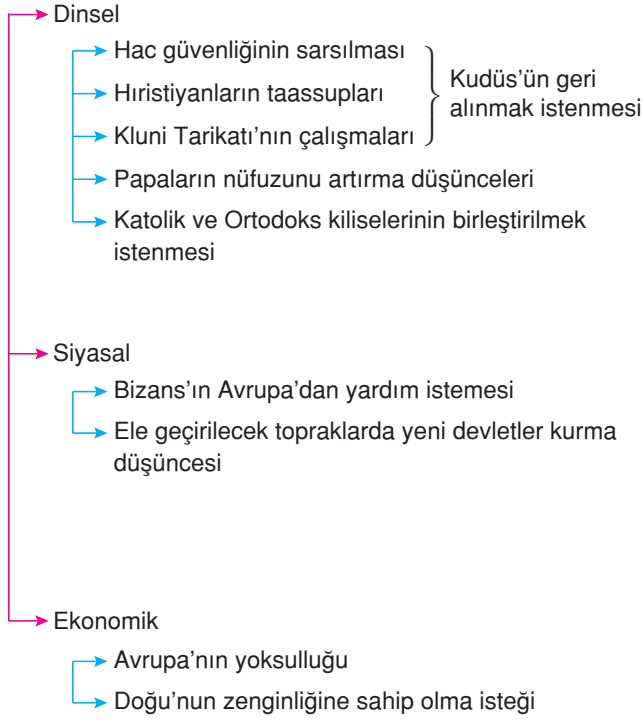
Uyarı

Haçlı Seferlerine katılan Hristiyan askerlerin elbiselerinde haç sembolünü kullanmaları, Haçlı Seferlerinin dini sebeplerini ön plana çıkarmışsa da bu seferlerin siyasi, sosyal ve ekonomik sebepleri de vardır.

HAÇLI SEFERLERİ

- Hristiyan Avrupalıların birleşerek, Kudüs ve çevresini geri almak amacıyla Türk ve İslam ülkeleri üzerine yaptıkları saldırılara "**Haçlı Seferleri**" denir.
- Bu seferler XI. yüzyılın sonlarında başlamış, XIII. yüzyılın sonlarına kadar devam etmiştir (1096 – 1270).

Nedenleri :

Sıra Sende

Haçlı Seferleri;

- I. Kralların eski güçlerine kavuşmak istemeleri,
- II. Feodalitenin yaygınlaştırılmak istenmesi,
- III. Bizans'ın Anadolu'yu Türklerden geri almak için Avrupa'yı kışkırtması

gibi nedenlerle yapılmıştır.

Bunlardan hangilerinin, Haçlı Seferleri'nin siyasi nedenleri arasında yer aldığı söylenebilir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II
C) Yalnız III   D) I ve II
E) I, II ve III

I. Haçlı Seferi (1096 - 1099)

- Haçlılar Kudüs'ü ele geçirecek, Latin krallığı kurdular.
- Urfa, Antakya, Sur ve Yafa'da kontluklar kurdular.
- İznik kaybedilmiş, Anadolu Selçukluları başkentlerini Konya'ya taşımışlardır.

Not

Haçlılar ile Bizans arasında yapılmış olan antlaşma gereği, Haçlılar ele geçirdikleri İznik'i Bizans'a bıraktı. Anadolu Selçuklu Devleti'nin yeni başkenti Konya oldu.

II. Haçlı Seferi (1147 - 1149)

- Musul Atabeyliği'nin Urfa'yı geri alması nedeniyle oldu.
- Haçlılar başarısız oldular.
- Fransa Kralı VII. Lui ile Alman İmparatoru III. Konrat sefere katılmıştır.

Not

II. Haçlı Seferi'nin en önemli özelliği ilk kez kralların ve imparatorların katılmış olmalarıdır.

Sıra Sende

- I. Türklerin Anadolu'yu fethi
- II. İslam dünyasının refah içinde yaşaması
- III. Doğu ticaretinin Müslümanların denetiminde bulunması
- IV. Kudüs'ün Müslümanların elinde olması
- V. Türkiye Selçuklularının başkentlerini İznik'ten Konya'ya taşımaları

Türk - İslam dünyasında görülen yukarıdaki gelişmelerden hangisi, Haçlı Seferlerinin nedenleri arasında gösterilemez?

- A) I   B) II   C) III   D) IV   E) V

Kudüs kralını yenilgiye uğratıp Kudüs'ü Haçlılardan geri alan Selahattin Eyyubi'nin temsili bir resmi

III. Haçlı Seferi (1189 - 1192)

- Selahattin Eyyubi'nin 1187 Hittin Savaşı ile Kudüs'ü geri alması nedeniyle yapıldı.
- Kudüs Müslümanlarda kaldı.
- Alman İmparatoru Frederik Barbaros, Fransa Kralı Filip Ogüst ve İngiltere Kralı Arslan Yürekli Richard sefere katılmıştır.

IV. Haçlı Seferi (1202 - 1204)

- Kudüs için yapıldı. Ancak Haçlılar Venedik'te toplandıkları sırada Bizans'taki taht kavgaları sonucunda tahttan indirilen İsak Angelos'un yardım istemesi üzerine Haçlılar deniz yoluyla İstanbul'a geldiler.
- Böylece sefer amacından saptı. Haçlılar İstanbul'u alarak bir Latin krallığı kurdular (1204 - 1261).
- Haçlılardan kaçan Rumlar, İznik ve Trabzon Rum devletlerini kurdular.

Sonuçları :

- Dinsel
  - Din adamlarına ve Katolik Kilisesi'ne güven sarsıldı.
  - Hristiyanların kutsal kentleri Türklerde kaldı.
  - Müslümanlar hakkında söylenenlerin yanlışlığı anlaşıldı.
  - Katolik - Ortodoks çatışmaları arttı.
- Siyasal
  - Derebeylik zayıfladı.
  - Merkezi krallıklar güçlerini toplamaya başladılar.
  - Türklerin İstanbul'u fethi gecikti.
  - İslam dünyasında Türklerin liderliği pekişti.
  - Bizans üzerindeki Türk baskısı kısa bir süre engellendi.
- Ekonomik
  - Doğu - Batı ticareti gelişti.
  - Akdeniz ticareti ve limanları önem kazandı. (Venedik - Geneviz).
  - Bu şehirlerde güçlü bir burjuva sınıfı oluştu.
  - Anadolu ve Türk - İslam kentleri zarara uğradı.
- Teknik
  - Barut, kağıt, pusula, matbaa gibi buluşlar Avrupa'ya geçti.

Sıra Sende

XI. ve XIII. yüzyıllar arasında meydana gelen Haçlı Seferleri, sonuçları açısından hem Doğu hem Batı uygarlığı için önemli olmuştur.

Buna göre, Haçlı Seferleri'nin;

- I. Derebeyliklerin zayıflamaya başlaması,
- II. Barutun ateşli silahlarda kullanılması,
- III. Akdeniz limanlarının önem kazanması

sonuçlarından hangilerinin merkezi devlet yapısının yeniden güçlenmesine etki ettiği söylenebilir?

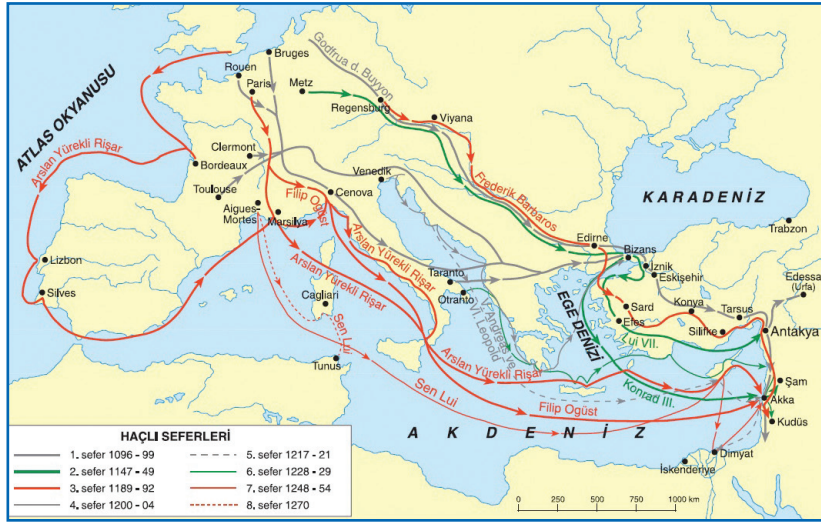
- A) Yalnız I   B) Yalnız II
C) Yalnız III   D) I ve II
E) II ve III

Haçlı Savaşları'nın Türkler üzerinde yarattığı sonuçlar:

- Haçlılar ve Bizans arasında yapılmış olan antlaşma gereği, Haçlılar ele geçirdikleri İznik'i Bizans'a bıraktı. Anadolu Selçuklu Devleti'nin yeni başkenti Konya oldu.
- Türklerin İstanbul'u fethi gecikti.
- Türklerin İslam dünyasındaki önemi arttı.

II. Kılıçarslan'ı Miryokefalon Savaşı'nda gösteren temsili bir resim

Türkiye Selçuklu Devleti'nin Yükselme Dönemi:**II. Kılıç Arslan**

- Malatya ve Sivas'ı ele geçirerek Danişmentli Beyliği'ni ortadan kaldırdı (1178).
- Türkleri Anadolu'dan çıkarmak amacıyla harekete geçen Bizans ordusu, ani baskınlarla Türkler tarafından yıpratıldı ve **Miryokefalon Savaşı**'nda (1176) ağır bir yenilgiye uğratıldı.

Not

Miryokefalon Zaferi (1176) ile Bizans'ın Anadolu üzerindeki hakimiyeti sona ermiştir.

Not

Miryokefalon Zaferi ile Anadolu'nun Türk yurdu olduğu ispatlanmıştır. Bizans kaynaklarının da belirttiği gibi, o zamana kadar Türkleri işgalci olarak gören Bizans, bu seferden sonra, Anadolu'nun Türk yurdu olduğunu kabul etmiştir. Bizans İmparatorluğu'nun Anadolu'yu geri alma düşüncesi ortadan kalkmıştır.

Sıra Sende

Selçuklular döneminde görülen aşağıdaki gelişmelerden hangisinin, Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşma sürecinin uzamasına yol açtığı söylenebilir?

- Anadolu'da dinsel ve sosyal amaçlı kurumlar kurulması
- Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'da Türk beyliklerinin kurulması
- Uzun süre Haçlı saldırılarına karşı konulmaya çalışılması
- Şiilere karşı Abbasi halifesinin koruma altına alınması
- Anadolu halkının Bizans yönetiminden memnun olmaması

Sıra Sende

- I. Anadolu'da Bizans kuvvetleri Selçuklu kuvvetlerine ilk kez yenildi.
- II. Anadolu'ya Türk yerleşmesi hız kazandı.
- III. Anadolu kesin olarak Türk yurdu haline geldi.

Yukarıda sonuçları verilen savaşlar, aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak eşleştirilmiştir?

	Pasinler	Malazgirt	Miryokefalon
A)	II	III	I
B)	I	II	III
C)	III	I	II
D)	I	III	II
E)	III	II	I

Not

Türkiye Selçuklu Devleti, bu zaferle Türk ve İslam dünyasında önemli devlet konumuna yükseldi. Avrupa'da büyük endişe yaratan bu zafer, III. Haçlı Seferi'nin yapılmasının önemli nedenlerinden biri oldu. Bizans İmparatorluğu, bu zaferden sonra saldırı durumundan savunma durumuna geçti.

- II. Kılıçarslan, son zamanlarında Türk geleneklerine göre ülkeyi on bir oğlu arasında paylaştırdı. Ancak bu olay, kardeşler arasında taht kavgalarının başlamasına neden oldu. Ülke böyle karışık bir ortamdayken, III. Haçlı Seferi'nin başlaması ve Haçlıların Selçuklu ordusunu yenerek Konya'yı ele geçirmeleri üzerine II. Kılıçarslan üzüntü içinde öldü (1192).

- **I. Gıyaseddin Keyhüsrev ve II. Süleyman Şah zamanları;**

- II. Kılıçarslan'ın ölümü üzerine I. Gıyaseddin Keyhüsrev tahta çıktı. Ancak kardeşi II. Rükneddin Süleyman Şah'la yaptığı mücadelede başarılı olamadı ve tahtı bırakmak zorunda kaldı. Bu dönem, onun birinci hükümdarlık dönemidir (1192 - 1196).
- II. Rükneddin Süleyman Şah, Türk birliğini kurmaya çalıştı. Erzurum'u alarak Saltuklulara son verdi (1202). Ermenilerle savaştı.
- II. Rükneddin Süleyman Şah'ın ölümü üzerine I. Gıyaseddin Keyhüsrev yeniden tahta çıktı (1205).
- I. Gıyaseddin Keyhüsrev fetih politikasını ekonomik ve ticari hedeflere göre belirledi. Önce İznik imparatoru ile antlaşma yaparak batı sınırlarını güvence altına aldı.
- Karadeniz ticaret yolunu tehdit eden Trabzon Rum İmparatorluğu'na sefer düzenledi. Trabzon Rum imparatorunu yenerek kapanmış bulunan Karadeniz ticaret yolunu açtı.
- Akdeniz'de önemli bir liman şehri olan **Antalya**'yı alarak (1207) ticaret limanı haline getirdi.
- Uluslararası ticareti desteklemek ve korumak amacıyla Venediklilerle ilk kez ticaret antlaşması yaptı. Bir donanma kurarak denizcilik faaliyetlerinde bulundu.

- **I. İzzettin Keykavus**

- 1214'te **Sinop**'u fethetti.
- Trabzon İmparatorluğu'nu ve Çukurova'daki Ermenileri vergiye bağladı.
- Eyyubiler ve Artuklularla savaştı. Artuklu ve Erbil hükümdarlarını hakimiyeti altına aldı.

I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in heykeli Antalya

Not

İzzettin Keykavus zamanında Anadolu'da ticaret etkinliklerine öncelik verilmiştir. Ticaret yaşamının canlanması için birçok kervansaray yapılmış, çeşitli devletlerle ticaret antlaşmaları imzalanmıştır.

Selçuklular Dönemi'nden
kalma Alâeddin Cami -
Konya

• I. Alâeddin Keykubat

- I. Alâeddin Keykubat tahta geçtiği sırada Moğollar, büyük istila hareketlerine başlamışlardı. Moğol tehlikesinin yaklaşması üzerine, Moğollara karşı bazı tedbirler aldı. Konya, Sivas, Kayseri gibi önemli kentlerin sur ve kalelerini yeniden inşa ettirdi. Anadolu'nun doğusundaki kaleleri onarttı veya yenilerini yaptırdı. Eyyubilerle dostluk kurdu. Moğollarla iyi geçinmeyi tercih etti.
- Kalonoros (**Alaiye - Alanya**) Kalesi'ni fethetti (1223).
- Kırım'daki **Suğdak Limanı** ele geçirildi. Çevredeki Rus knezlikleri (prenslük) itaat altına alındı. Bu sefer, Selçukluların düzenlediği ilk deniz aşırı seferdir.
- Moğollara karşı sınırlarını güçlendirmek için Erzincan ve Kemah'ı alarak Mengüceki Beyliği'ni topraklarına kattı (1228). Ardından Harput'u alarak Artukluların Harput koluna son verdi.
- Moğol tehlikesinin büyüklüğünü bildiğinden, Eyyubilere ve Moğol saldırısından sonra ülkesinden ayrılmak zorunda kalarak Doğu Anadolu'ya yerleşen Celâleddin Harzemşah'a ortak hareket etme önerisinde bulundu. Ancak Celâleddin Harzemşah, Türkiye Selçuklularını egemenliği altına almak istiyordu. Anadolu Selçuklularının müttefiki olan Eyyubi emirlerinin elindeki Ahlat'ı kuşatarak niyetini gösterdi. Anadolu Selçuklularının Harzemşahlar ile anlaşma girişimi sonuç vermeyince savaş hazırlıklarına başlandı. İki ordu Erzincan yakınlarında Yassıçemen'de karşılaştı. **Yassıçemen Savaşı**'nın (1230) kazanılmasına karşın, bu savaş Moğollara karşı direnen etkili bir gücü ortadan kaldırmış ve Selçuklular ile Moğollar komşu olmuşlardır.

Not

Alâeddin Keykubat Dönemi, her açıdan Selçukluların en parlak dönemi olmuştur. Anadolu'daki Türk siyasal birliği gerçekleşmiş, devlet en geniş sınırlarına ulaşmıştır. Siyasi dehası ile de Moğol tehlikesini kendi döneminde durdurmaya başarmıştır.

Sıra Sende

Aşağıdaki Türk - İslam devletlerinden hangisi, ilk kez Karadeniz ve Akdeniz kıyılarına ulaşarak deniz gücü oluşturmuştur?

- A) Karahanlı B) Memlük
C) Gazneli D) Büyük Selçuklu
E) Anadolu Selçuklu

Sıra Sende

XII. yüzyılın ilk yarısında;

- Anadolu'nun Moğol istilasına açık hale gelmesi
- Harzemşahların yıkılma sürecine girmesi

aşağıdaki savaşlardan hangisinin sonuçlarıdır?

- A) Yassıçemen
- B) Katvan
- C) Dorileon
- D) Hittin
- E) Köseadağ

II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in tahta geçmesinden sonra adına basılan armalı gümüş paralar

Uyarı

XIII. yüzyılda Moğol istilasının dehşetinden kaçan Oğuz beyleri, Anadolu'daki soydaşlarının yanına göç ettiler. Türk tasavvuf ilkelerinin beşiği olan Horasan da önemli ölçüde boşalmış, buradaki nüfusun büyük bir kısmı Anadolu'ya göç etmişti. Gelenler arasında çok sayıda tasavvuf ehli de vardı. Bunlar, yeni yurdun gerektirdiği şartlara hızla uyarak, aynı zamanda savaşçı kimliğe de bürünmüşlerdi. Böylece alperen veya gaziderviş denilen yeni şahsiyetler ortaya çıkmıştı.

Türkiye Selçuklu Devleti'nin Dağılıma Dönemi :

- I. Alâeddin Keykubat'tan sonra Selçuklu tahtına **II. Gıyaseddin Keyhüsrev** geçti. II. Gıyaseddin Keyhüsrev, tahta çıkmasında önemli rolü olan **Saadettin Köpek** ve yandaşlarının etkisinde kaldı. Veziri Saadettin Köpek'in etkisiyle, birçok devlet adamını ve komutanı ortadan kaldırdı.
- Moğol baskısı sonucu Anadolu'ya gelen Türkmen boyları, yer ve otlak azlığı nedeniyle hoşnutsuzluk içindeydiler. Moğol istilasının Anadolu'ya kadar dayanması, devlet otoritesinin zayıflaması ve devletin ekonomik yapısının bozulması, başta Doğu ve Güneydoğu'daki Türkmenler olmak üzere Anadolu halkının arasında hoşnutsuzluk yarattı. **Baba İshak** adındaki derviş, Türkmenleri çevresinde topladı ve büyük bir isyan başlattı. Bu isyan güçlükle bastırılabilirdi (1240).

Not

Baba İshak Ayaklanması'nın bastırılmasına karşın Anadolu'nun doğusunda dirlik ve düzeni bozulduğundan Moğolların işini kolaylaştırmıştır. (Bu ayaklanma Anadolu Türk tarihinde dini ve siyasi kapsamlı ilk ayaklanmadır.)

- Selçukluların Baba İshak Ayaklanması'nı güçlükle bastırması, devlet otoritesinin ve gücünün zayıfladığının bir göstergesi idi. Bu isyana kadar, Türkiye Selçuklularından çekinen Moğollar artık devletin, bir isyanı bastırarak kadar gücünün olmadığını gördüler. Moğollar, Anadolu'ya Baycu Noyan komutasında bir ordu gönderdiler. 1243 yılında Moğollarla yapılan Köseadağ Savaşı yenilgi ile sona erdi. Bu savaşla birlikte Anadolu Selçuklu Devleti üzerinde yoğun bir Moğol baskısı kuruldu. Siyasal birliği çözüldü ve merkezi otorite dağıldı. Özellikle Batı ve Kuzeybatı Anadolu'da (uc bölgelerinde) zamanla Moğol baskısı azalınca Oğuz - Türkmen boyları tarafından çok sayıda beylik kuruldu.

En önemlileri şunlardır:

- * Karamanoğulları (Konya, Karaman yöresinde)
- * Germiyanoğulları (Kütahya, Tavşanlı yöresinde)
- * Candaroğulları (Kastamonu, Sinop yöresinde)
- * Aydınoğulları (Birgi, Aydın yöresinde)
- * Karesioğulları (Balıkesir yöresinde)
- * Osmanoğulları (Söğüt, Domaniç yöresinde)

- Bu dönemde Anadolu Selçuklu Devleti'ni Moğol baskısından kurtarmak için çalışmalar da yapıldı. **Memlük Sultanı Baybars**, Anadolu'ya davet edildi ve İlhanlılara karşı ayaklanmalar çıkarıldı. Moğollar **Elbistan** ovasında mağlubiyete uğratıldı. Ancak bu çalışmalar Anadolu'yu Moğol baskısından kurtaramadığı gibi, Selçuklu sultanlarının Moğolların elinde kukla durumuna düşmesine de neden oldu. Bu durum yıkılışa kadar sürdü (1308).
- 1308 yılında II. Mesut'un ölmesiyle birlikte, Türkiye Selçukluları tahtına hiçbir

hükümdar çıkarılmadı. Moğollar, merkezden yolladıkları valilerle Anadolu'yu yönetmeye başladılar. Moğolların, Anadolu üzerindeki etkisi 1336'da İlhanlı Devleti'nin yıkılmasına kadar devam etti.

Memlük Sultanı Baybars'ın
temsili resmi

ETKİNLİK - 1

Aşağıdaki açıklamaları okuyup yanlarına (D) veya (Y) yazarak doğru ya da yanlış olduğunu belirtiniz. Verilen bilgiler yanlışsa altındaki boşluğa doğrusunu yazınız.

1. Anadolu'nun fethedilmesinde ve Türkleşmesinde ilk Türk beyliklerinin önemli rolleri olmuştur.
2. Anadolu'da kurulan ilk medrese olan Yağlıbasan Medresesi Artuklulara aittir.
3. Haçlılara karşı büyük başarılar elde eden Türklerin İslam dünyasındaki saygınlıkları artmıştır.
4. Sinop, Anadolu Selçukluları'na başkentlik yapmış önemli bir liman şehridir.
5. Anadolu Selçuklu Devleti, Mıyokkefalon Savaşı'nda Bizans'ı yenilgiye uğratmış ve Anadolu'nun Türk yurdu olması kesinleşmiştir.
6. Anadolu Selçukluları Yassıçemen Savaşı'nda Harzemşahları yenilgiye uğrattınca, Anadolu Moğol tehdidine açık hale gelmiştir.
7. Köseadağ Savaşı sonucu Anadolu Selçuklu Devleti'nin merkezi otoritesi zayıflamış, Anadolu'da Türk siyasi birliği bozulmuştur.

Uyarı

Köseadağ yenilgisinden sonra Türkmenler, Moğol baskısından uzak olan Anadolu'nun batı bölgelerine göç ettiler. Buraların Türkleşmesini sağladılar. Türkiye Selçuklu Devleti'nin otoritesi zayıfladıkça Türk beyleri, Türkiye Selçuklularından ayrılarak bağımsız devletler kurdular.

Sıra Sende

Aşağıdakilerden hangisi, Köseadağ Savaşı'ndan sonra Anadolu'da kurulan Türk beyliklerinden biri **değildir**?

- A) Osmanlı Beyliği
- B) Karesioğulları
- C) Candaroğulları
- D) Germiyanogulları
- E) Artukoğulları

Sıra Sende

Anadolu Selçuklu Devleti'ni, kendinden önceki Türk - İslam devletlerinden ayıran özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bizans'la savaşılmaması
- B) Denizcilik çalışmaları yapılması
- C) İslam dünyasının koruyuculuğunun üstlenilmesi
- D) Yıkılışlarında Moğolların etkili olması
- E) Teokratik devlet düzeninin benimsenmesi

Sıra Sende

Anadolu Selçuklu Devleti'nde;
I. İktisat sisteminin uygulanması
II. Bazı ülkelere gümrük kolaylıkları sağlanması
III. Han, kervansaray, bedesten gibi mimari eserlerin yapılması
çalışmalarından hangileri doğrudan ticari yaşamın geliştirilmesi amacına yöneliktir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) II ve III

Sıra Sende

Türk - İslam devletleri ile yıkılmalarında etkili olan savaşlar, aşağıdakilerden hangisinde birlikte verilmiştir?

Gazne	Büyük Selçuklu	Anadolu Selçuklu
A) Dandanakan	Katvan	Kösedag
B) Katvan	Dandanakan	Yassıçemen
C) Dandanakan	Kösedag	Katvan
D) Katvan	Yassıçemen	Kösedag
E) Yassıçemen	Katvan	Kösedag

Türkiye Tarihi Açısından Anadolu Selçuklu Devleti'nin Önemi

- Denizcilik çalışmaları yapan ilk Türk devletidir. (Bu doğrultuda ilk çalışmayı yapan Emir Çaka Bey'dir.)
- Anadolu'da ilk kez Türk birliğini sağlamışlardır (I. Alâeddin Keykubat).
- Anadolu'nun kesin olarak Türk yurdu olmasını sağlamışlardır (1176 Miryokefalon Savaşı).
- Haçlılara karşı direnerek Türk - İslam dünyasını korumuşlardır.
  - * I. Haçlı Seferi → I. Kılıçarslan
  - * II. Haçlı Seferi → I. Mesut
  - * III. Haçlı Seferi → II. Kılıçarslan
- Anadolu'yu bir ticaret merkezi haline getirmişlerdir.

Bu amaçla;

- a) Ticaret yollarının güvenliğini sağlamak için özel askeri birlikler oluşturmuşlardır.
- b) Saldırıya uğrayan tüccarların zararları devletçe karşılanmıştır.
- c) Kervansaraylar yaptırmışlardır.
- d) Akdeniz ve Karadeniz kıyısındaki önemli limanlar ele geçirilerek, Akdeniz ve Karadeniz ticaret yolları ile bağlantı kurmuşlardır.
- e) İtalyan şehir devletleri ile antlaşmalar yaparak, gümrük kolaylıkları sağlamışlardır (İlk kez Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından Venediklilere sağlandı.).

Örnek:

- I. Haçlılara karşı ilk kez mücadele edilmesi
- II. Anadolu'ya Türklerin kesin olarak yerleşmesini sağlayan Miryokefalon Savaşı'nın kazanılması
- III. Anadolu'da ilk Türk birliğinin sağlanması
- IV. I. Alâeddin Keykubat
- V. I. Kılıçarslan
- VI. II. Kılıçarslan

Anadolu Selçukluları Dönemi'nde oluşan yukarıdaki siyasal gelişmelerle, bunları gerçekleştiren hükümdarların eşleştirilmesi aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

- A) I – IV   II – V   III – VI
- B) II – IV   I – VI   III – V
- C) I – V   II – VI   III – IV
- D) III – VI   II – IV   I – V
- E) III – V   I – IV   II – VI

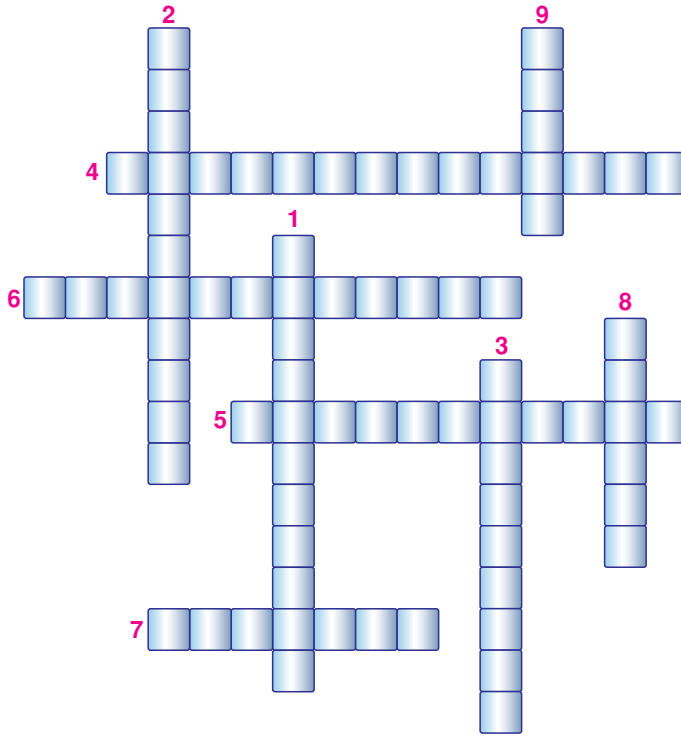
Çözüm:

Haçlılarla ilk kez mücadele eden I. Kılıçarslan, Miryokefalon Savaşı'nı kazanarak Türklerin kesin olarak Anadolu'ya yerleşmesini sağlayan II. Kılıçarslan, Anadolu'da ilk Türk birliğini sağlayan da I. Alâeddin Keykubat'tır. Dolayısıyla doğru eşleştirme "C" seçeneğinde yapılmıştır.

YANIT C

ETKİNLİK - 2

Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Malazgirt Savaşı sonrası Anadolu'da kurulan ilk Türk beyliklerinden biri
2. Denizcilikle uğraşan ilk Türk beyliği
3. Anadolu Türk tarihinde siyasi ve dini içerikli ilk ayaklanma
4. Anadolu'da ilk medreseyi kuran Türk beyliği
5. Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurucusu
6. Türklerin Anadolu'ya kesin olarak yerleştiği savaş
7. Anadolu Türk siyasal birliğinin bozulmasına yol açan savaş
8. Alâeddin Keykubat Dönemi'nde alınan liman kenti
9. Anadolu Selçuklu Devleti'nin ilk başkenti

Sıra Sende

- I. Akdeniz'deki ticaret gelişerek burjuva sınıfı güç kazandı.
- II. Din adamlarına ve kiliseye güven sarsıldı.
- III. Avrupalılar barutu öğnerek ateşli silahlarda kullandılar.
- IV. Katolik - Ortodoks çatışmaları arttı.
- V. Teknik gelişmelerin Avrupa'ya aktarılmasıyla özgür düşünce ortamı oluştu.

Haçlı Seferleri'nin yukarıdaki sonuçlarından hangisinin, Avrupa'da mutlak krallıkların yeniden güçlenmesine doğrudan ortam hazırladığı söylenebilir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

Uyarı

Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılışı ile Anadolu'da beylikler dönemi başlamıştır.

Sıra Sende

1187 Hittin Savaşı ile Kudüs'ü ele geçiren ve III. Haçlı Seferi'ne neden olan Türk - İslam devleti aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tolunoğulları
B) Eyyubiler
C) Memlükler
D) Akşitler
E) Harzemşahlar

Sıra Sende

Anadolu Selçuklularında sultanın hükümdarlık yetkisini Tanrı'dan aldığına inanılıyordu. Bu nedenle sultan, yaptığı işlerden ancak Tanrı'ya karşı sorumluydu.

Bu durum, İslamiyet öncesi Türk devletlerindeki hangi geleneğin Anadolu Selçuklularında da devam ettiğinin kanıtıdır?

- A) Kut anlayışı
- B) Hukuk anlayışı
- C) Dinsel inanış
- D) Askeri yapı
- E) Toplumsal yaşam

Sıra Sende

Aşağıdakilerden hangisi Anadolu Selçuklu Devleti ile Büyük Selçuklu Devleti arasındaki ortak özelliklerden biri değildir?

- A) Veraset anlayışı
- B) Donanma gücü
- C) Toprak sistemi
- D) Hukuk düzeni
- E) Ordu örgütlenmesi

4) KÜLTÜR VE UYGARLIK

a) Devlet Yönetimi

- Türkiye Selçuklu Devleti'nde yönetim, Büyük Selçuklu Devleti'nin idarî yapısı örnek alınarak oluşturulmuştur. Ülke topraklarının hükümdar ailesinin ortak mali kabul edildiği veraset anlayışı, hükümdarın görev ve yetkileri, hükümdarlık alametleri, merkez, toprak ve eyalet yönetimi anlayışı her iki devlette de temelde aynı şekildedir. Türkiye Selçuklu sultanları, Büyük Selçuklu hükümdarlarından farklı olarak **Farsça** unvanlar (keyhüsrev, keykavus, keykubat gibi) kullanmışlardır.
- Türkiye Selçuklu sultanları, çocuklarını "**melik**" unvanı ile vilayetlere gönderirler, yanlarına da bir "**atabey**" verirdi. Atabeyler, görevlerinde meliklere yardımcı olurlardı.
- Türkiye Selçuklu sultanları da hutbelerde halifenin adını kendi adlarından önce okuturlardı. Sultanın görevi ülkeyi en güzel şekilde idare etmektir.
- Türkiye Selçuklu Devleti'nde devlet işleri Büyük Selçuklu Devleti'nde olduğu gibi **Büyük Divan'da (Divan-ı Saltanat)** görüşülür ve karara bağlanırdı. Divana, sultan veya genellikle "Sahib-i Âzam" adı ile anılan vezir başkanlık ederdi.
- Türkiye Selçuklularında ayrıca askerlik, maliye, yazı ve toprak işleriyle ilgili çeşitli divanlar da vardı. Bunlar;

Divan-ı İstifa → Mali işlerle ilgilenir.

Divan-ı Arz → Ordunun maaş, giyecek, yiyecek işleriyle ilgilenir.

Divan-ı İşraf → Askeri ve hukuki işler dışında devletin tüm işlerini teftiş eder.

Divan-ı İnşa → İç ve dış yazışmalarla ilgilenir.

Niyabet-i Saltanat → Hükümdar başkentte olmadığı devletin işleri ile ilgilenir.

Pervaneci Divanı → Ülke topraklarının kayıt defterlerini tutar, has ve iktalara ait kararları düzenler.

- Türkiye Selçuklu Devleti merkezî bir yapıya sahipti. Başkent önce **İznik**, sonra **Konya** oldu.
- Ülke yönetim bakımından illere (eyalet) ayrılırdı. XIII. yüzyılda illerin sayısı otuz bulmuştur. Bu iller yönetim bakımından üçe ayrılırdı. Bunların birincisini **melikler**, ikincisini **subaşılar**, üçüncüsünü ise Bizans sınırında bulunan **uc beyleri** yönetirdi. Melikler, başkentte olduğu gibi Divan kurarlardı. Subaşılar, buldukları yerin askeri komutanlığını yaptıkları gibi asayiş ve güvenliğine de bakarlardı. Adalet işleri **kadılar** tarafından yönetilirdi.
- Anadolu beyliklerinde de yönetim, Türkiye Selçukluları Devleti'nin yönetim şekliyle aynıydı.

Örnek:

Aşağıdakilerden hangisi Selçuklularda melik denilen hanedan üyelerinin, bir bölgenin yönetimi kendilerine verildiği zaman kullandıkları yetkilerden biridir?

- A) Kendi adına para bastırmak
- B) Komşu devletlere savaş açmak
- C) Halifeden menşur almak
- D) Komşu devletlerle siyasi görüşme yapmak
- E) Bölgesinde güvenliği sağlamak

Çözüm:

Merkezi otoriteyi korumak amacıyla meliklerin yetkileri sınırlı tutulmuş; kendi adına para bastırmak, hutbe okutmak, halifeden menşur almak, komşu devletlere savaş açmak veya onlarla siyasi görüşme yapmak gibi yetkiler tanınmamıştır. Ancak bölgelerinde güvenliği sağlamak meliklerin yetki alanına girer.

YANIT E**b) Ordu ve Donanma**

- Türkiye Selçuklu Devleti'nin ordusu, Büyük Selçuklu Devleti'nde olduğu gibi beş ana gruptan oluşurdu:
  - * **Hassa askerleri** (Hükümdarın şahsına bağlı askerlerdi.)
  - * **Sipahi askerleri** (İkta sahiplerinin yetiştirdiği askerlerdi.)
  - * **Türkmenler** (Uc bölgelerinde yaşayan ve her an savaşa hazır olan askerlerdi.)
  - * **Ücretli askerler**
  - * **Bağlı devletlerin ve beyliklerin askerleri**
- Türkiye Selçukluları ordusunun esasını Hassa Askerleri ile Tımarlı Sipahiler meydana getirirdi.
  - * **Hassa askerleri**, doğrudan sultana bağlı olup başkente yakın garnizonlarda bulunurlardı. Atlı ve yayalardan meydana gelir, savaşta sultanın yanında yer alırlardı. Bunlar, çeşitli milletlerden esir ya da köle olarak satın alınan çocukların özel olarak eğitilmesiyle meydana getirilmişti.
  - * **Tımarlı sipahilerin** tamamı Türklerden meydana gelirdi. Tımarlı sipahiler, kendilerine verilen iktalarda yaşarlar, çiftçilerden aldıkları vergilerle geçinirdi. Savaş zamanı orduya katılmak zorundaydılar. Şehirlerdeki "subaşılar" bunların komutanlarıydı. Subaşılar, aynı zamanda buldukları bölgelerin güvenlik ve asayişini sağlamakla da görevliydi.
- Gerektiği zaman, bağlı devletler olan Gürcü ve Ermeni krallıkları ile Trabzon Rum İmparatorluğu'nun askerleri de Türkiye Selçukluları ordusuna katılırlardı. Bunun yanı sıra uc beylerinin askerleri de gerektiğinde orduda görev alırlardı.
- Türkiye Selçuklu ordusunun başlıca silahları; ok, yay, kılıç, kargı, topuz, zırh, gülle, mancınık ve kalkandı. Kale kuşatmalarında merdivenler ve gezici kuleler kullanılırdı.

Uyarı

Selçuklu ordusuna çoğunlukla sultan komuta ederdi. Sultan sefere çıkmadığında orduya "emirül - ümerâ" (beylerbeyi) komuta ederdi. Ordu kumandanlarına "subaşı" denirdi.

Gürz çeşitleri**Sıra Sende**

Türkiye Selçuklularında ordu şu bölümlerden oluşuyordu:

- I. Hassa Ordusu
- II. Tımarlı Sipahiler
- III. Türkmenler
- IV. Ücretli askerler
- V. Bağlı devlet ve beyliklerin askerleri

Bunlardan hangisi, ikta sistemi ile oluşturulan ordudur?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

Sıra Sende

Türk - İslam devletlerinde şer'i hukukla ilgili davalara bakan kadılar üzerinde devletin hiçbir baskı ve etkisi olmazdı. Kadıların verdiği kararlar kesin olup haksızlığa uğrayanlar başka kadılardan oluşan bir kurula şikayette bulunabilirlerdi.

Türk - İslam devletlerindeki bu uygulama, aşağıdakilerden hangisini sağlamaya yönelik olamaz?

- A) Hukuk devleti anlayışını
- B) Yargının bağımsızlığını
- C) Ülkede adaleti
- D) Halkın devlete olan güvenini
- E) İnanç özgürlüğünü

Uyarı

Türkiye Selçuklularındaki askeri teşkilat, Büyük Selçuklu Devleti ordusunun devamı durumundaydı. Fakat Türkiye Selçuklu Devleti deniz ticareti ve donanmaya verdiği önemle Büyük Selçuklu Devleti'nden ayrılmaktaydı.

Alanya (Alâiye) Tersanesi

- Türkiye Selçukluları hem ticareti geliştirmek hem de denizlerde hakimiyeti sağlamak için Antalya, Sinop ve Alâiye (Alanya) gibi liman şehirlerinde tersaneler kurarak deniz kuvvetlerini meydana getirdiler. Türkiye'de denizciliğin başlamasına öncü oldular. Türkiye Selçuklularında donanma komutanlarına **Reisü'l Bahr** veya **Melikü's Sevahil** adı verilir.
- Beylikler Dönemi'nde Aydın, Saruhan, Karesi, Mentеше ve Candaroğulları denizcilikte çok ileri gittiler.

c) Hukuk

- Türkiye Selçuklu Devleti'nde hukuk, diğer Türk - İslam devletlerinde olduğu gibi **şer'i hukuk** ve **örfi hukuk** olmak üzere ikiye ayrılırdı.
- Şer'i hukuk sisteminde kadılar, din ve hukuk ile ilgili işlerde yetkili idiler. Evlenme, boşanma, nafaka, miras, hırsızlık gibi davalara kadılar bakardı. Şer'i mahkemelerde görevli olan kadıların başkanı **Kadiü'l Kudat** unvanını taşıyor ve başkent Konya'da otururdu. Kadıların verdikleri kararlar kesin olup hemen uygulamaya konurdu. Bir kadı bilerek haksız karar verirse ve davacı da şikayetçi olursa, diğer kadılar verilen kararı inceler, haksız bulurlarsa durumu sultana iletirlerdi. Askeri davalar ile sivil davalara bakan kadılar ayrıydı. Askeri davalara bakan kadılara "**Kadıasker**" denirdi.
- Ayrıca, yöneticiler ile halk arasında çıkan anlaşmazlıklara bakan (devlete isyan etme, devletin düzenini bozma ve kanunlara uymama gibi siyasi suçlar) mahkemeler de bulunurdu. "Bunlara "**Dar-ül Adl**" denir ve başında "**Emir-i Dad**" bulunurdu. Emir-i Dad geniş yetkilere sahipti. Veziri ve divan üyelerini yargılama ve tutuklama yetkisi vardı.

Örnek:

Türkiye Selçuklu Devleti'nde adalet işlerine bakan ve günümüzün adalet bakanı görevini yapan "Emir-i dad" bulunurdu. Emir-i dad gerektiğinde vezir veya diğer devlet yöneticilerine de cezalar uygulayabilirdi.

Bu bilgilere göre;

- I. Adaletin kararlarında bağımsız olması gerektiği
- II. Adaletin eşit biçimde uygulandığı
- III. Hoşgörülü bir politika uygulanmadığı

özelliklerinden hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) II ve III

Çözüm:

Yukarıdaki açıklamaya bakılarak, adaletin eşit biçimde uygulandığı ve kararlarında bağımsız olması gerektiği yargılarına ulaşılabilir. Ancak bu bilgiler, hoşgörülü bir politika uygulanmadığını göstermez.

YANIT C

d) Sosyal ve Ekonomik Yaşam

❖ Sosyal Yaşam:

- Türkiye Selçukluları Dönemi'nde halk; şehirli, köylü ve göçebeler olarak üçe ayrılırdı.
- **Şehirli:** Devlet memurları, tüccarlar, bilim adamları, esnaf ve zanaatkarlar şehir halkını oluştururlardı. Devlet memurları, devlete hizmet ederler ve hizmetleri karşılığında maaş alırlardı. Bu sınıf içinde yöneticiler ve askerler bulunurdu. Bağ, bahçe ve emlak sahibiydiler. Tüccarlar, ticaretle uğraşırlardı. Müderrisler, kadılar, medrese öğrencileri ilmiye grubunda yer alırlardı. Esnaf, ahilik kurumuna bağlıydılar.
- **Köylüler:** Devlete ait topraklarda köylüler toprağın işleticisi durumundaydılar. Köylülerin kendi aralarında seçtikleri köy kethüdası, köyün başkanlığını yapardı. Köylerde yaşayanlar, tarımla geçinirdiler. İktisat sahibi sipahiler ise köylünün güvenliğini sağlardı.
- **Göçebeler:** Türkmenler genellikle uc bölgelere yerleşerek geçimlerini hayvancılıkla sağlardı. Boy beyinin liderliğinde teşkilatlanmış konargöçer Türkmenlerin büyük bir kısmı zamanla yerleşik hayata geçtiler.
- Devlet yönetimi altındaki gayrimüslimlere de iyi davranılmıştır. Müslüman Türk halkı ve Hristiyan halk, yan yana ve uyum içinde hayatlarını devam ettirdiler. Türklerin Hristiyanlara gösterdikleri dini hoşgörünün yanı sıra, Müslüman - Hristiyan ayrımı yapmamaları da Rum, Ermeni ve Süryani halkın Türk yönetimini tercih etmelerine neden olmuştur. Türkiye Selçukluları Dönemi'nde Anadolu'da yaşayan halkın çoğunluğunu Türkler meydana getiriyordu. Rum, Ermeni ve Süryani kökenli halk ise azınlıkta bulunuyordu.

❖ Ekonomik Yaşam:

- Türkiye Selçukluları ve beylikler döneminde iktisadi hayat tarım, sanayi ve ticarete dayanıyordu.
- Anadolu, bulunduğu coğrafi konumu gereği, Asya ile Avrupa arasında, tarihin ilk dönemlerinden beri doğu - batı ticaretinin geçtiği köprü durumundaydı. Anadolu'nun fethi için yapılan savaşlar, Haçlı seferleri, Anadolu'nun sosyal ve iktisadi hayatını olumsuz yönde etkilemişti. Anadolu'da Türk birliğinin kurulması, nüfus yönünden kalabalıklaşması, ekonomik faaliyetlere canlılık getirdi. Özellikle III. Haçlı Seferi'nden sonra Türkiye Selçuklu sultanları, ticaretin, tarımın ve sanayinin gelişmesi için çaba harcadılar.
- Antalya, Alanya ve Sinop'un alınması, Haçlıların Suriye'ye yerleşmelerinden sonra kervan yollarının Anadolu'dan geçmesi, ticari hayatı canlandırdı. Venedik ve Kıbrıslı tüccarlarla ticaret anlaşmaları yapıldı. Antalya ve Sinop, ithalat ve ihracat limanları durumuna geldiler.

Uyarı

Müslüman ve Hristiyanlar arasında dini nedenlerden kaynaklanan düşmanlık yoktu. Hristiyanların yaşantılarına, geleneklerine tam bir hoşgörü ile bakılırdı.

Sıra Sende

Anadolu Selçukluları döneminde ülkede Türklerden başka Rum, Ermeni ve Yahudi topluluklar da yaşamaktaydı.

Bu durum, Anadolu Selçukluları ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisinin göstergesidir?

- A) Devlet yönetiminde yabancılara da görev verildiğinin
- B) Farklı din ve kültürlerin bir arada yaşadığının
- C) Siyasal egemenliğin dinsel otorite ile artırıldığının
- D) Yabancıların siyasal baskılarının önlenmiş olduğunun
- E) Devlet yönetiminin baskı ve otoriteye dayandığının

Sıra Sende

Aşağıdakilerden hangisi Anadolu Selçuklu Devleti'nde sultanların Anadolu'da ticareti geliştirme ve özendirme amacına yönelik izlediği politikalarından biri **değildir**?

- A) Yolların güvenliğini sağlama
- B) Kervansaray ve hanlar kurma
- C) Gümrük vergilerini düşürme
- D) Büyük kentlerin etrafını surlarla çevirme
- E) Tüccarların mallarını sigortalama

**Aksaray'daki Selçuklu
Dönemi
kervansaraylarından
Sultan Hanı**

Uyarı

XIII. yüzyılda Türkiye Selçuklu sultanları tarafından Anadolu'da birçok kervansaray yaptırılmıştır. Çoğu günümüzde harabe halinde olan bu kervansaraylar, barış zamanında kervanların konaklaması, savaş zamanında ise askeri üs olarak kullanılmıştır.

Örnek:

Anadolu Selçuklu Devleti'nde, ticareti geliştirmek için önemli çalışmalar yapılmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi, bunlardan biri **değildir?**

- A) Yabancı tüccarlara gümrük indirimi uygulanması
- B) Kervansaraylar yaptırılması
- C) Akdeniz ve Karadeniz'de liman kentlerinin ele geçirilmesi
- D) Anadolu'da ilk Türk beyliklerinin kurulması
- E) Ticari etkinliklerin devlet güvencesine alınması

Çözüm:

Ticaret yolları üzerinde kervansaraylar yapılması, yabancı tüccarlara gümrük indirimi uygulanması, Akdeniz ve Karadeniz kıyısında Antalya, Alanya, Sinop gibi liman kentlerinin ele geçirilmesi ve sigortalama usulünün başlatılarak ticari etkinliklerin devlet güvencesine alınmasının amacı ticareti geliştirmektir. Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'da ilk Türk beyliklerinin kurulmasının ticareti geliştirmek için yapılan çalışmalarla bir ilgisi bulunmamaktadır.

YANIT D

- Türkiye Selçuklu sultanları ticaretin gelişmesi için şehirler arasında yollar, köprüler, hanlar ve kervansaraylar yaptırıldılar. Ticareti daha da canlandırmak amacıyla, malları kaybolan ya da malları çeşitli sebeplerle zarar gören tüccarların zararları ödenmeye başlandı.

Not

Türkiye'de ilk kervansaray II. Kılıçarslan zamanında Kayseri-Aksaray yolunda yapılan Alay Hanı'dır.

- Türkiye Selçukluları zamanında İran, Suriye, Mısır ve İtalyan şehir devletleriyle ticari ilişkilere girilmiştir. Bu ülkelere canlı hayvan, tahıl, pamuk, ipek, halı, kumaş, boyalı ve işlenmiş deri gibi mallar ihraç ediliyordu.
- Anadolu'da çıkarılan demir, bakır, gümüş gibi madenler önemli gelir kaynakları arasındaydı.
- Esnaf, kendi aralarından "**lonca**" denilen sanat gruplarına ayrılırlardı. Şehirlerdeki esnaf cemiyetlerinin başkanları olan "**Ahiler**", kendi aralarında birini başkanlığa seçerler, buna "Ahi Baba" denirdi. Loncalar, buldukları yerin ekonomik hayatına egemen oldukları gibi, idari ve siyasi alanda da söz sahibi durumundaydı. Ahi teşkilatına üye esnaf ve sanatkârlar, bu teşkilata ait genel sermayeyi oluşturmak üzere kazançlarının bir bölümünü "**Orta Sandık**" adı verilen yerde toplarlardı. Orta Sandık'ta toplanan bu sermaye ile herkesin ihtiyacı olan alet ve hammadde alınır, tezgâhlar kurularak yeni teşebbüsler teşvik edilir, ihtiyacı olanlara yardım edilirdi.

Loncalar;

- Üretim ve tüketim ilişkilerini düzenler.
- Fiyat belirler.
- Mesleki eleman yetiştirir.
- Üretilen malın kalitesini kontrol eder.
- Haksız rekabeti önler.
- Üyeleri arasında dayanışmayı sağlar.

Not

Ahiliğin temel amacı; zenginle fakir, üretici ile tüketici, emek ile sermaye, halk ile devlet arasında iyi ve sağlam ilişkiler kurarak "sosyal adaleti" gerçekleştirmektir. İyi bir teşkilatlanma ve eğitimle bu amaca ulaşan Ahilikte yamak, çırak, kalfa ve usta arasında değişmez bir hiyerarşi vardır. Belirli aşamalardan sonra kişiler bir üst basamağa çıkabilirler. En üst basamakta herkesin saygısını kazanmış olan bir Ahi Baba vardır.

Örnek:

XIII. yüzyılın II. yarısında Anadolu'da Türk esnaf ve zanaatkârların dayanışma örgütü olarak ortaya çıkan Ahilik teşkilatının özellikleri arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

- A) İktisadi ve dini özellik taşır.
- B) Üretim ve tüketim ilişkilerini düzenler.
- C) Üyeleri arasında rekabeti artırır.
- D) Mesleki eleman yetiştirir.
- E) Üretilen malların kalitesini kontrol eder.

Çözüm:

A, B, D ve E seçeneklerinde verilen bilgiler, Ahilik teşkilatının özellikleri arasında yer alır. Ancak Ahilik teşkilatı, fiyat belirlediği için üyeleri arasında rekabeti engeller.

YANIT C**e) Maliye**

- Türkiye Selçukluları Devleti'nde mali işlere **İstifa Divanı** bakardı. Divanın başkanını "**Müstevfi**" idi.
- Müslümanlardan alınan öşür, Müslüman olmayanlardan alınan cizye ve haraç, madenlerden alınan vergiler, bağlı hükümetlerden alınan vergi ve hediyeler, savaşlarda elde edilen ganimetler devletin başlıca gelir kaynaklarıydı.

Sıra Sende**Anadolu Selçuklu Devleti'nde;**

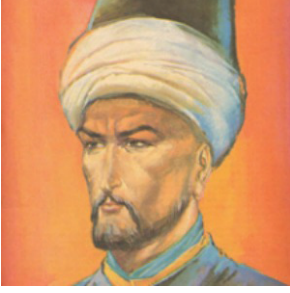
- I. Kervansarayların yapılması
- II. Saldırıya uğrayan tüccarların zararının devlet tarafından karşılanması
- III. Ülke sorunlarının divanda görüşülmesi

uygulamalarından hangilerinin ticareti geliştirmeye yönelik olduğu söylenebilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) I, II ve III
- E) II ve III

**Türkiye Selçukluları
Dönemi'ne ait çeşitli
sikkeler**

Karamanoğlu Mehmet
Bey'in temsili bir resmi

- Toplanan gelirler orduya, savaş giderlerine, emirlerin maaşlarını ödemeye ve bayındırlık işlerine harcanırdı.
- Ülkede geçerli altın paraya “dinar”, gümüş paraya “dirhem” denirdi. İlk madeni parayı I. Mesut, ilk gümüş parayı II. Kılıçarslan, ilk altın parayı da I. Alaeddin Keykubat bastırmıştır.

f) Toprak Yönetimi

- Türkiye Selçuklularında toprak, devletin malı olup bu topraklar has, ikta, vakıf ve mülk olarak dörde ayrılırdı.
  - **Has:** Mülkiyeti ve vergi gelirleri hükümdara aitti.
  - **İkta:** Devlet adamları ve sipahilere maaş karşılığı verilirdi.
  - **Vakıf:** Hayır kurumlarının harcamalarına karşılık ayrılan topraklardı.
  - **Mülk:** Yönetimin takdiri ile birtakım kişilere ve yararlılıkları görülenlere verilir ve miras yolu ile çocuklarına geçebilirdi. Mülk toprağa sahip olan, bu toprağın her türlü tasarruf hakkına sahipti.

g) Dil ve Edebiyat

- Türkiye Selçuklularında resmi dil ve ilim dili **Arapça**, edebiyat dili ise **Farsça** idi. Fakat sarayda, orduda ve halk arasında Türkçe konuşulurdu. Türkiye Selçuklu Devleti'nin İlhanlı egemenliğine girmesi ve İran'dan gelen şairlerin, bilim adamlarının etkisiyle devletin resmi dili Farsça oldu.
- Türkçe'nin resmi dil olarak gelişip yerleşmesinde, Türkmen beylerinin önemli hizmetleri vardır. Karamanoğlu Mehmet Bey 1277 yılında Konya'da açıkladığı fermanla, “Bugünden sonra divanda, dergâhta, mecliste ve meydanda Türkçe'den başka dil kullanılmayacaktır.” diyerek Türkçe'yi devlet dili haline getirmiştir. Anadolu'da Türkçe'nin gelişmesinde Moğol saldırılarının büyük etkisi oldu. Moğol saldırılarının önünden kaçıp Anadolu'ya gelen Türk kitleleri arasında yazar, şair ve bilim adamları da vardı. Bu şair ve bilim adamları Anadolu'da bilim ve edebiyatın gelişmesine önemli katkı sağlamışlardır.
- Türkiye Selçuklularında sultanlar ve beyler, Konya, Sivas, Kayseri, Amasya, Mardin, Erzurum ve Erzincan gibi şehirlerde birçok medrese ve kütüphane yaptırdılar. Selçuklu medreselerinde, dini bilimlerin yanında tıp, matematik, astronomi gibi fen bilimleri de okutuldu.
- Türkiye Selçukluları ve beylikler döneminde edebiyat; halk edebiyatı, tasavvuf edebiyatı ve divan edebiyatı olarak üç alanda gelişmesini sürdürdü. Bu dönemde oluşturulmuş eserlerden bazıları şunlardır:
  - Mevlana Celâleddin-i Rumi → Mesnevi, Divan-ı Kebîr
  - Yunus Emre → Şiir ve İlahileri
  - Hoca Dehhani → Selçuklu Şehnamesi

Sıra Sende

Türkçeyi ilk kez resmi dil olarak kabul eden Anadolu beyliği aşağıdakilerden hangisidir?

- Germiyanoğulları
- Karamanoğulları
- Karesioğulları
- Dulkadiroğulları
- Candaroğulları

Not

Anadolu'da XIII. yüzyılda Türkçe eserler de yazılmaya başlanmıştır. Bu alanda Yunus Emre, Hoca Dehhanî ve Nesîmî görülür. Anadolu'ya gelen Oğuzlar arasında ise öz Türkçe ile söylenmiş Battal Gazi, Danişmendname gibi kahramanlık destanları yazılmıştır.

Mevlana Türbesi – Konya

h) Din ve İnanış

- Türkiye Selçukluları ve beylikler döneminde halkın çoğunluğu Müslümandı. Bununla beraber, Anadolu'da Rum ve Ermenilerden oluşan Hristiyanlar da vardı. Türkler, çoğunlukta olmakla beraber, dini yönden hoşgörülü davranmışlar, yıllarca farklı din ve inançta olanlarla bir arada yaşamışlar, onların inançlarına karışmamışlardır.
- Türkiye Selçukluları, Moğolların baskısından kaçan Türkmenleri Anadolu'ya yerleştirdiler. Anadolu'ya olan göçler sırasında İran ve Horasan'da kurulmuş olan tarikatlara mensup kişiler de geldiler. Bu gelenlerin çoğu, Hoca Ahmet Yesevî'nin dervişleriydi. Bunlar, tarikatlarını Anadolu'da da yaydılar. Bu Türkmen dervişleri; taassuptan uzak, samimi ve sade yaşayışlarıyla, İslamiyetin yayılmasında ve Anadolu'nun Türk yurdu olmasında büyük rol oynadılar. Hacı Bektaş Veli, Mevlana Celâleddin-i Rumi ve Yunus Emre bunlar arasındadır. Anadolu'da kurulan tarikatlar içinde en çok yayılanlar, Bektaşilik ve Mevlevilik oldu.

Mevlana Celâleddin-i Rumi'nin temsili bir resmi

ı) Sanat

- Türkiye Selçukluları ve beylikler, sürekli savaşlar sonucu ihmal olmuş ve harabeye dönmüş olan Anadolu'yu, giriştikleri imar faaliyetleriyle bayındır hale getirdiler. İbadet yerleri olarak camiler, öğrenim kurumları olarak medreseler, tedavi amacıyla hastaneler, temizlik için hamamlar ve çeşmeler, ticareti canlandırmak için hanlar ve kervansaraylar yapılmıştır.
- Türkiye Selçuklu mimarisinde büyük yapıların ön yüzlerine ayrı bir önem verilmiştir. Yapıların üzerinde yer alan konik kubbeler ayrı bir güzelliكتedir. Özellikle binaların kapılarına çok itina gösterilmiş, kapıların etrafını saran taşlar, yazılar ve geometrik şekillerle süslenmiştir.
- Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yapılmış olan medreseler arasında Konya'da Sırçalı Medrese ve Karatay Medresesi, Sivas'ta Gökmedrese, Kayseri'de Hacı Kılıç Medresesi, Erzurum'da Çifteminerali Medrese yer alır.

Anadolu'da XIII. yüzyıldan itibaren Türkçe eserler vermeye başlayan ozanlarımızdan Yunus Emre'nin temsili bir resmi

**Konya'daki Karatay
Medresesi**

- Büyük ticaret yolları üzerinde bir günlük mesafelerle inşa edilmiş olan kervansarayların sayısı otuz dördü bulur. Konya - Aksaray arasında Sultanhanı ve Zazadinhanı, Akşehir - Aksaray arasında İshaklıhanı, Selçuklu kervansaraylarının başlıca örnekleridir.

- Camiler, Türkiye Selçukluları sanatının en önemli mimari eserleridir. Bunların en önemlileri Konya ve Niğde'deki Alâeddin Camileridir.

- Külliye, caminin etrafına yapılmış medrese, şifahane, kütüphane, hamam, türbe ve imaret gibi değişik görevleri olan yapılar topluluğuna verilen addır. Türkiye Selçukluları zamanında yapılan külliyeler içinde Hunad Hatun Külliyesi ve Hacı Kılıç Külliyesi en önemlileridir.

Sivas'taki Gök Medrese

- Beylikler Döneminde de Beyşehir, Niğde, Antalya, Manisa, Kastamonu ve Karaman'da birçok cami ve medrese yapılmıştır. Selçuklu ve Osmanlı sanatı arasında bir geçiş oluşturan beylikler dönemi sanatını, Selçuklu sanatından ayırmak zordur.

- Selçuklular ve beylikler döneminde mimarinin yanı sıra süsleme sanatları da gelişmiştir. Kabartma, minyatür, kakmacılık, oymacılık ve özellikle çinicilik çok gelişmiştir. Karatay ve Sırçalı medreselerinde bulunanlar, Selçuklu çini sanatının en güzel örnekleridir.

Not

Türkiye Selçuklu ve Beylikler Dönemi kültür ve medeniyeti, gelecekte Osmanlı Dönemi kültür ve medeniyetine temel oluşturması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Not

Türbe ve kümbetler, hükümdarlar ve önemli devlet adamları için yapılan anıt mezarlardır. Türkiye Selçukluları mimari eserleri arasında sıkça türbe ve kümbetlere rastlanır.

Kayseri'deki Döner Kümbet

ETKİNLİK - 3

Aşağıdaki boşlukları uygun kelimelerle doldurunuz.

1. Türkiye Selçuklu sultanları, Büyük Selçuklu hükümdarlarından farklı olarak key-hüsrev, keykavus, keykubat gibi ..... unvanlar kullanmışlardır.
2. Türkiye Selçuklularında devletin iç ve dış yazışmalarıyla ilgilenen divana ..... denirdi.
3. .... askerleri, ikta sahiplerinin yetiştirdiği askerlerdi.
4. .... fiyat ve kalite kontrolü yaparak, esnaflar arasındaki haksız rekabeti önlemeye çalışırdı.
5. Türkiye Selçuklularında ticari amaçlı bir mimari olan ..... sık sık rastlanırdı.
6. Türkiye Selçuklularında hükümdarların erkek çocuklarına ..... denirdi.
7. Türkiye Selçuklu Devleti'nde donanma komutanlarına ..... denirdi.
8. Türkiye Selçuklularında en gelişmiş sanat dalı ..... idi.
9. .... ve ....., hükümdarlar ve önemli devlet adamları için yapılan anıt mezarlardı.

Sıra Sende

Türk - İslam devletlerinde cami ile birlikte kurulan medrese, kütüphane, imaret, hastahane ve hamam gibi yapıların bütününe verilen isim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Külliye
B) Vakıf
C) Medrese
D) Divan
E) İmaret

Sıra Sende

İslam uygarlığının yetiştirdiği bilim adamlarından;

- I. İbni Sina'nın "Tıp Kanunu" adlı eseri Latinceye çevrilerek, beş yüz yıl süreyle Avrupa'da temel tıp kitabı olarak kullanılmıştır.
- II. Farabi, İslam felsefesinin kurucusudur.
- III. Er - Razi, kimya alanında önemli çalışmalar yapmıştır.
- IV. El - Harezmi, astronomi ve matematik alanlarındaki çalışmalarıyla ünlüdür.

Bu bilgilere bakılarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) İslam dini, bilimsel gelişmelere açıktır.
B) Batı dünyası, İslam bilginlerinden yararlanmıştır.
C) Pozitif bilimlerde İslam bilginlerinin de hizmetleri vardır.
D) Pozitif bilimlerle ilk uğraşanlar İslam bilim adamları olmuştur.
E) İslam uygarlığı Avrupa'yı etkilemiştir.

1. Üç tarafı denizlerle çevrili olan Anadolu; Asya ve Avrupa kıtaları arasında köprü durumundaydı. Ayrıca iklim özellikleri, yeryüzü şekilleri ve bitki örtüsü, toplumlari Anadolu'ya sahip olmaya teşvik eden diğer özelliklerdi.

Buna göre, Türklerin Anadolu'yu vatan olarak seçmelerinin nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Anadolu'nun coğrafi özelliklerinin insan topluluklarını etkilemesi
- B) Anadolu'nun etnik yapısı
- C) Anadolu'nun büyük kısmının boş olması
- D) İslamiyetin Anadolu'ya yayılmak istenmesi
- E) Büyük Selçuklu sultanlarının göçebe Oğuz kitlelerini Anadolu'ya yönlendirmesi

2. XI. yüzyıldan itibaren Selçukluların Anadolu'da yaptığı savaşlarla ilgili bazı gelişmeler şunlardır:

- I. Çağrı Bey'in Anadolu'ya yaptığı akınlarla kaleleri tahrip etmesi ve daha sonra Anadolu'ya gelecek olan büyük ordulara yol açması
- II. Alparslan'ın Malazgirt zaferinden sonra Türk komutanlarının Anadolu'da ilk Türk beyliklerini kurması
- III. II. Kılıçarslan'ın Miryokefalon zaferinden sonra Bizans'ın Anadolu'ya başka sefer yapmaması ve İstanbul'da savunmaya çekilmesi

Bu savaşların ilgili olduğu özelliklerle eşleştirilmesi aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

	Keşif (Tanıma)	Yerleşme	Kesin Yurt Edinme
A)	I	III	II
B)	I	II	III
C)	II	III	I
D)	III	II	I
E)	III	I	II

3. Selçuklar 1040'ta yapılan Dandanakan Savaşı'ndan sonra Horasan'a, 1071'de yapılan Malazgirt Savaşı'ndan sonra da Anadolu'ya yerleşmeye başlamışlardır.

Buna göre Selçukluların değişik yörelerde yerleşmelerinde, aşağıdakilerden hangisinin payı en büyüktür?

- A) Orta Asya'nın coğrafi konumunun
- B) İslamiyeti kabul etmelerinin
- C) Boylar halinde yaşamalarının
- D) İyi bir devlet örgütü kuramamış olmalarının
- E) Savaşlarda elde edilen başarılarının

4. Aşağıdakilerden hangisi Anadolu Türk beyliklerinin gerçekleştirdikleri tarihsel görevler arasında yer almaz?

- A) Anadolu'nun Türkleşmesine katkıda bulunmak
- B) Anadolu'nun İslamlaşmasına yardımcı olmak
- C) Haçlı Seferlerine karşı ortak bir savunma cephesi oluşturmak
- D) Cami, medrese gibi dinsel ve sosyal amaçlı yapıtlar oluşturmak
- E) Buldukları bölgeleri Türk - İslam toprağı haline getirmek

5. Anadolu Selçuklu Devleti'nde görülen aşağıdaki gelişmelerden hangisi ticaretin etkin kılınmasına yönelik değildir?

- A) Lonca örgütünün devlet tarafından denetlenmesi
- B) Kervansarayların vakıflar eliyle işletilmesi
- C) Akdeniz ve Karadeniz ticaret yollarıyla bağlantı kurulması
- D) Anadolu'daki beyliklerin egemenlik altına alınması
- E) Yabancılarla gümrük kolaylıklarının sağlanması

6. Türk - İslam tarihinde yer alan aşağıdaki siyasal gelişmelerden hangisinin, Anadolu'nun bugüne kadar Türklerin yurdu olmasını sağladığı söylenebilir?

- A) Miryokefalon Savaşı ile Bizans'ın Türkleri Anadolu'dan atamayacağını anlaşılmaması
- B) İlk Türk - İslam devletinin kurulması
- C) Türk - İslam ordularının Anadolu'yu tanıma akınlarına başlaması
- D) Anadolu'nun Asya ile Avrupa'yı birleştirmesi
- E) Anadolu'da Türkleşme ve İslamlaşma sürecinin başlaması

7. Anadolu Selçuklu Devleti'nde;

- I. Keyhüsrev'in, Antalya'yı,
- I. Keykavus'un, Sinop'u,
- I. Keykubat'ın, Alanya'yı,

fethetmesi öncelikle aşağıdaki hangi etkinliklere ağırlık verildiğini göstermektedir?

- A) Anadolu Türk siyasi birliğinin sağlanmasına
- B) Hazinesinin güçlendirilmesine
- C) Deniz ticaretine
- D) Bizans'ın ekonomik yönden zor duruma düşürülmesine
- E) Siyasal etkinliklere destek sağlanmasına

8. Aşağıdakilerden hangisi, Anadolu Selçuklu Devleti'nin zayıflaması sonucunda kurulan Türk beyliklerinden biri değildir?

- A) Karamanoğulları
- B) Germiyoğulları
- C) Candaroğulları
- D) Karesioğulları
- E) Artukoğulları

9. Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'da kurulan beyliklerden;

- Saltuklular, Gürcülerle savaşarak topraklarını genişletip, Danişmentlilerle birleşerek Haçlılara karşı başarılı savaşlar yapmışlar,
- Mengücekler, inşa ettikleri mimari eserlerle ilim, sanat ve medeniyetin gelişmesine katkıda bulunmuşlar,
- Artuklular, çok sayıda cami, medrese, köprü yapmışlardır.

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda, Anadolu'da kurulan ilk Türk beylikleri ile ilgili olarak;

- I. Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasına katkıda bulunmuşlardır.
- II. Türk - İslam dünyasını Haçlı saldırılarına karşı korumuşlardır.
- III. Anadolu'da dinsel ve sosyal amaçlı kurumlar oluşturmuşlardır.
- IV. Anadolu Türk siyasi birliğini sağlamışlardır.

yargılarından hangilerine ulaşamaz?

- A) Yalnız IV
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) II ve IV

10. XIII. yüzyılda, Anadolu Selçuklu Devleti Köseadağ Savaşı'ndan sonra Moğol egemenliği altına girince beyler yarı bağımsız duruma geldiler. Moğol baskısı nedeniyle Anadolu'ya gelen Türkmenlerin ve beylerin sığınmaları bu beyliklerin güçlerinin daha da artmasına neden oldu. Zamanla bağımsızlıklarını kazanarak, buldukları yerlerde Karamanoğulları, Germiyoğulları, Candaroğulları gibi beylikler kurup Anadolu Selçuklu Devleti'nin yerini almak için Bizans ve Moğollarla mücadele ettiler.

Buna göre, uc beyliklerinin Anadolu'daki etkinlikleri için aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabılır?

- A) Farklı kültür ve inançları bir arada tutmaya çalışmışlardır.
- B) Ticaret yollarını egemenlik altına almak için mücadele etmişlerdir.
- C) Anadolu Türk siyasi birliğini gerçekleştirmişlerdir.
- D) Türk siyasi varlığını korumak istemişlerdir.
- E) İstanbul'un fethine ortam hazırlamışlardır.

1. Üç tarafı denizlerle çevrili olan Anadolu'nun Asya ile Avrupa kıtaları arasında bir köprü durumunda olması; ayrıca iklim özellikleri, yeryüzü şekilleri ve bitki örtüsü, toplumlari Anadolu'ya sahip olmaya teşvik eden özelliklerdir. Dolayısıyla, Türklerin Anadolu'yu vatan olarak seçmelerinin nedeni, Anadolu'nun coğrafi özelliklerinden etkilenmeleridir.

YANIT A

2. Çağrı Bey'in Anadolu'ya yaptığı akınlarla kaleleri tahrip etmesi ve daha sonra Anadolu'ya gelecek olan büyük ordulara yol açması keşif, yeni bölgeyi tanımaya yönelik çalışmalardır. Alparslan'ın Malazgirt Zaferi'nden sonra Türk komutanlarının Anadolu'da ilk Türk beyliklerini kurması Anadolu'ya yerleşme, II. Kılıçarslan'ın Mirkokefalon Zaferi'nden sonra Bizans'ın Anadolu'ya başka sefer yapmaması ve İstanbul'da savunmaya çekilmesi Anadolu'yu kesin yurt edinme ile ilgili gelişmelerdir.

YANIT B

3. Selçukluların Dandanakan Savaşı'ndan sonra Horasan'a, Malazgirt Savaşı'ndan sonra da Anadolu'ya yerleşmeleri, savaşlarda elde edilen başarıların bir sonucudur.

YANIT E

4. Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasına katkıda bulunmaları, cami, medrese gibi dinsel ve sosyal amaçlı yapıtlar oluşturarak buldukları bölgeleri Türk-İslam toprağı haline getirmeleri, Anadolu Türk beyliklerinin tarihi görevleri arasında yer almaktadır. Ancak Haçlı Seferlerine karşı ortak bir savunma cephesi oluşturdukları söylenemez.

YANIT C

5. Anadolu Selçuklu Devleti'nde lonca örgütünün devlet tarafından denetlenmesi, kervansarayların vakıflar eliyle işletilmesi, Akdeniz ve Karadeniz ticaret yollarıyla bağlantı kurulması ve yabancılara gümrük kolaylıklarının sağlanması ticaretin geliştirilmesine yönelik çalışmalardır. Ancak, Anadolu'daki beyliklerin egemenlik altına alınmasındaki amaç, Anadolu'da Türk siyasal birliğini sağlamaktır.

YANIT D

6. Miryokefalon Savaşı ile Bizans'ın Türkleri Anadolu'dan atamayacağını anlaması ve bir daha Türklerle yönelik bir saldırıya geçmemesi, Türklerin Anadolu'ya kesin olarak yerleşmesine yol açarak Anadolu'nun bir Türk yurdu olmasını sağlamıştır.

YANIT A

7. Anadolu Selçuklu Devleti'nde I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in Antalya'yı, I. İzzettin Keykavus'un Sinop'u, Alaaddin Keykubat'ın da Alanya'yı fethetmesi, öncelikle deniz ticaretine ağırlık verildiğini göstermektedir.

YANIT C

8. Karamanoğulları, Germiyanogulları, Candaroğulları ve Karesioğulları Köseadağ Savaşı'ndan sonra Anadolu Selçuklu Devleti'nin zayıflaması ve Anadolu'da Türk siyasal birliğinin bozulmasıyla kurulan beylikler arasındadır. Ancak Artukoğulları, Malazgirt Savaşı'ndan sonra kurulan ilk Türk beyliklerinden biridir.

YANIT E

9. Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'da kurulan ilk Türk beylikleri ile ilgili verilen bilgilere bakılarak; Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasına katkıda buldukları, Türk - İslam dünyasını Haçlı saldırılarına karşı korudukları, Anadolu'da dinsel ve sosyal amaçlı kurumlar oluşturdukları yargılarına ulaşılabilir. Ancak, Anadolu Türk siyasal birliğini sağladıkları yargısına ulaşamaz.

YANIT A

10. Anadolu Selçuklu Devleti'nin Moğollarla yaptığı Köseadağ Savaşı'nın ardından kurulan Türk beyliklerinin zamanla bağımsızlıklarını kazanarak Anadolu Selçuklu Devleti'nin yerini almak için Bizans ve Moğollarla mücadele etmeleri, Türk siyasal varlığını korumak istediklerinin göstergesidir.

YANIT D

YAZILI OLUYORUM

1. Anadolu'ya ilk Türk akınlarının hangi sebeplerle yapıldığını açıklayınız.

2. Malazgirt Savaşı'nın Anadolu'nun Türkleşmesi açısından taşıdığı önemi belirtiniz.

3. Anadolu'da kurulan ilk Türk beyliklerinin özelliklerini belirtiniz.

4. Türkiye Selçuklularının Anadolu'da ticareti geliştirmek için yaptıkları çalışmaları yazınız.

5. Miryokefalon Savaşı'nın Türkiye tarihi bakımından önemini belirtiniz.

6. "Alp-eren" veya "gazi-derviş"lerin Anadolu'ya yerleşen Türkmenler üzerinde ne gibi etkileri görülmüştür? Belirtiniz.

7. Haçlı savaşlarının Türkler üzerinde yarattığı sonuçları açıklayınız.

8. Kösedâğ Savaşı'nın sonuçlarını belirtiniz.

9. Kösedâğ Savaşı'ndan sonra kurulan II. Türk beyliklerini yazınız.

10. Uc, alp, derviş, tasavvuf, ikta, vakıf, kervansaray ve ahi kavramlarını açıklayınız.

1. Anadolu Selçuklu Devleti'nin Köseadağ Savaşı'yla zayıflamasından sonra, Anadolu'da bağımsız beylikler kurulmuştur. Bu beyliklerin daha sonra Osmanlı Devleti'ne bağlanması kültürel yapıda herhangi bir değişiklik meydana getirmemiştir.

Bunun en önemli nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Türk dili ve kültüründeki devamlılık
- B) Beylikler arasında mücadele olmaması
- C) Vakıf sisteminin etkili olması
- D) Dini inançların ortak olması
- E) Bizans'ın etkisinin fazla olması

2. XIII. yüzyılda Moğol baskısıyla Asya'dan batıya doğru ilerleyen Oğuz Türkleri, Anadolu içlerine kadar ilerlediler. Böylece Anadolu Selçuklu Devleti'nin yerleşik halkla yarı göçebe Türkmenler arasında sağlamış olduğu denge sarsılmasıyla başladı. Türkmenlerle Selçuklu merkezi yönetimi arasındaki çatışma kendini "Babai İsyanları" şeklinde gösterdi.

Buna göre Babai İsyanlarının çıkmasında;

- I. Anadolu'da sosyal dengenin bozulması
- II. Türkmenler üzerindeki Moğol baskısı
- III. Ülkede otorite boşluğu yaşanması

durumlarından hangilerinin etkili olduğu söylenebilir?

- A) Yalnız II
- B) I, II ve III
- C) Yalnız III
- D) II ve III
- E) I ve II

3. Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun fethine katılan beyler ele geçirdikleri yerlerde beylikler kurmuşlardır.

Bu durum Türk Devleti'nde;

- I. Merkezîyetçi bir yönetim kurulması
- II. Askerî başarıların azalması
- III. Bağlı beyliklerden oluşan bir siyasi yapılanmanın ortaya çıkması

gelişmelerinden hangilerine etki etmiştir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) Yalnız III
- E) II ve III

4. 11. ve 13. yüzyıllar arasında gerçekleşen Haçlı Seferleri'nin nedenlerinden bazıları şunlardır:

- I. Avrupalıların doğunun zenginliklerini ele geçirmek istemesi
- II. Türk ilerleyişini durduramayan Bizans'ın papadan yardım istemesi
- III. Hristiyanların, Müslümanların elinde bulunan Kudüs'ü geri almak istemesi

Bu nedenlerin sırasıyla aşağıdaki alanlardan hangileriyle ilgili olduğu söylenebilir?

	Ekonomik	Siyasi	Dini
A)	I	III	II
B)	II	I	III
C)	I	II	III
D)	II	III	I
E)	III	II	I

5. Anadolu Selçuklularını Köseadağ Savaşı'nda yenen Moğollar kendilerine itaat bildirmeyen şehirleri tahrip edip yağmalamışlardır. Ayrıca Selçuklu sultanlarını Moğollar atamış, birçok devlet ve bilim insanı Moğollar tarafından öldürülmekten kurtarılamamıştır.

Buna göre;

- I. Anadolu'nun iktisadi ve kültürel yaşamı gerilemiştir.
- II. Siyasi kargaşalar yaşanmıştır.
- III. Doğudan gelen ticaret yolları yeniden işlerlik kazanmıştır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) I, II ve III

6. Anadolu Selçuklu Devleti döneminde görülen;

- I. Haçlılarla mücadele edilmesi
  - II. Suriyeli ve Kırmılı tüccarların Anadolu'ya yerleştirilmesi
  - III. Türkmenlerin Anadolu'ya akın etmesi
- gelişmelerinden hangilerinin, Anadolu'da Türk kültürünün yerleşmesinde etkili olduğu savunulabilir?**

- A) I ve II
- B) Yalnız I
- C) Yalnız II
- D) I, II ve III
- E) Yalnız III

7. Anadolu Selçuklu Devleti'nde;

- Lonca örgütünün devlet tarafından kontrolü ve desteklenmesi
- Yabancılara gümrük kolaylıklarının sağlanması
- Kervansaraylar yapılarak devlet eliyle işletilmesi

gelişmelerinin tümü aşağıdakilerden hangisinin göstergesidir?

- A) Bayındırlık çalışmalarının yapıldığının
- B) Göçebe yaşam sürdüğünün
- C) Tarımsal faaliyetlerin geliştirildiğinin
- D) Ticaretin geliştirilmeye çalışıldığının
- E) Değişik toplumlarla ilişki kurulduğunun

8. Ahi teşkilatına üye esnaf ve sanatkarlar, kazançlarının bir kısmını "Ortak Sandık" adı verilen yerde toplarlar, bu sermaye ile herkesin ihtiyacı olan alet, hammadde ve tezgahlar karşılanarak yeni teşebbüsler teşvik edilir, ihtiyacı olanlara da yardım yapılırdı.

Bu duruma bakılarak ahi teşkilatı ile ilgili hangi yargıya ulaşamaz?

- A) Üyelerine maddi-manevi destek sağladığı
- B) Bireysel teşebbüsü ön planda tuttuğu
- C) Esnaf ve üretim ilişkilerini düzenlediği
- D) Sanat ve sanatkarlığı koruyup geliştirdiği
- E) Sosyal dayanışmayı sağladığı

9. İlk Türk devletlerinde saray, cami, türbe, medrese ve kervansaray türü sanat eserlerine rastlanmazken, Karahanlı, Gazneli ve Selçuklu devletlerinde bu tür eserler önem kazanmıştır.

Türklerde sanatta görülen bu değişimin;

- I. Göçebe hayattan yerleşik hayata geçmesi
- II. Dini inançlarının değişmesi
- III. Komşu devletlerle ilişkilerin zayıflaması

durumlarından hangilerinin sonuçları olduğu ileri sürülebilir?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

10. Malazgirt Savaşı ve Moğol istilası sonrasında Anadolu'ya gelen mutasavvıflar ve dervişler bir yandan sınır boylarında savaşırken bir yandan da Haçlı Seferleri ve Moğol baskılarından bunalan halka çıkış yolları göstermişler, halka liderlik yapmışlardır. Selçuklu otoritesi zayıflayınca Türkmenler arasında etkinlikleri daha da artmıştır.

Bu durumun Anadolu'da;

- I. Yerel güçlerin artması
- II. Tekke, tarikat ve ahilik teşkilatının çoğalması
- III. Bizans'ta iç kargaşaların başlaması

gelişmelerinden hangilerine hız kazandırdığı savunulabilir?

- A) Yalnız I
- B) I, II ve III
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) I ve III

11. Türk - İslam devletlerinde uygulanan ikta sisteminde ikta sahipleri, kontrolleri altındaki topraklardan elde edilen gelirlerin azalmaması için toprakları işleyenlere hayvan, tarım araç - gereçleri ve tohumluk sağlıyorlardı.

Buna göre ikta sisteminin geliştirilmesinin;

- I. Tarımsal üretimin artırılması
- II. Topraklar üzerinde devlet denetiminin sürdürülmesi
- III. Özel mülkiyetin yaygınlaştırılması

amaçlarından hangilerine yönelik olduğu ileri sürülebilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve III
- E) I ve II

12. Anadolu Selçuklularında sanatın özellikle mimarlık ve güzel sanatlarla ilgili dalları çok gelişmiş, çoğunlukla eğitim ve sağlıkla ilgili yapılar yapılmıştır.

Bu durum;

- I. Kentlerde toplumsal hizmetleri karşılamak
- II. Sosyal devlet anlayışını uygulamak
- III. İran ve Bizans mimarisini taklit etmek

amaçlarından hangilerine yöneliktir?

- A) I ve II
- B) Yalnız II
- C) Yalnız I
- D) I ve III
- E) I, II ve III

1. Büyük Selçuklu Devleti'nde fethedilen yerler fethedenin malı sayılırken, Anadolu Selçuklu Devleti'nde de Köseadağ Savaşı'ndan sonra sınırlardaki Türk beyleri üzerindeki devlet otoritesi zayıflamıştır.

Bu durum aşağıdakilerden hangisinin ortaya çıkmasının nedenidir?

- A) Bayındırlık çalışmalarının durması
- B) Türk beyliklerinin kurulması
- C) Merkezi otoritenin etkin olması
- D) Ticaretin gelişmesi
- E) İç karışıklıkların sona ermesi

2. Anadolu Selçuklu Devleti ile ilgili aşağıdaki gelişmelerden hangisinin egemenlik hakkını sınırlandırdığı ileri sürülebilir?

- A) Anadolu Türk siyasal birliğinin kurulması
- B) Türklerin Anadolu'ya kesin olarak yerleşmesi
- C) Haçlı orduları ile ilk kez savaşılmaması
- D) Suğdaki tüccarlarla yardım edilmesi
- E) Hükümdarların Moğollar tarafından atanması

3. Anadolu, Moğol istilasından genelde olumsuz etkilenmiştir. Ancak bu istilanın olumlu etkileri de olmuştur.

Aşağıdakilerden hangisi bu olumlu etkiye örnek olarak gösterilebilir?

- A) Anadolu Selçuklu Devleti'nin merkezi otoritesinin zayıflaması
- B) Moğol egemenliğini kabul edenlerin vergiye bağlanması
- C) Saltanat usulüyle başa geçen Selçuklu sultanlarının bundan böyle Moğollarca seçilmesi
- D) Anadolu'ya Türkmen göçlerinin hızlanması
- E) Anadolu'nun ekonomik zenginliklerinin yağmalanması

4. Anadolu Selçuklu sultanları önceleri Kutalmışoğlu Süleyman, Kılıçarslan gibi Türkçe isimler taşıırken, XIII. yüzyıldan itibaren İzzettin Keykavus, Alaeddin Keykubat, Gıyaseddin Keyhüsrev gibi Farsça isimler taşıyan sultanlar başa geçmiştir.

Bu değişikliğin aşağıdakilerden hangisinin sonucunda gerçekleştiği savunulabilir?

- A) İran kültürünün etkisinin artması
- B) Bizans ile ilişkilerin artması
- C) Moğolların Anadolu'yu istila etmesi
- D) İslam dininin kabul edilmesi
- E) Haçlı Seferleri sonunda Avrupa kültürünün benimsenmesi

5. XIII. yüzyıl sonlarında Anadolu'da uc bölgelerde Türkmen beyliklerinin kurulmasında;

- I. Anadolu'da Moğol - İlhanlı baskısının azalması
- II. Anadolu Selçuklu Devleti'nin otoritesinin zayıflaması
- III. Haçlı seferlerinin yapılması

durumlarından hangileri etkili olmuştur?

- A) Yalnız I
- B) II ve III
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) I, II ve III

6. Moğol istilası başladığı dönemde Haçlı Seferleri de devam ediyordu. Avrupalılar Türkler karşısında ilk üç seferde çok kayıp vermişlerdi. Moğol istilasının Türk ülkelerini harabeye çevirmesi Avrupa'da sevinç yarattı ve hatta papa Moğollara bir de elçi gönderdi.

Aşağıdaki devletlerden hangisinin, hem Haçlı Seferlerinden hem de Moğol istilasından olumsuz etkilendiği söylenebilir?

- A) Karahanlılar
- B) Gazneliler
- C) Memlükler
- D) Osmanlılar
- E) Anadolu Selçukluları

7. Selçuklularda aşağıdakilerden hangisi, devlet hazinesinin gelir kaynaklarından biri **değildir**?

- A) Vakıf gelirleri   B) Haraç
C) Hums'u şer'i   D) Gümrük gelirleri
E) Öşür

8. Aşağıdaki gelişmelerden hangisinde I.'de verilenin, II.'ye ortam hazırladığı **söylenemez**?

	I.	II.
A)	Miryokefalon Savaşı	Anadolu'nun Türk yurdu olduğunun kesinleşmesi
B)	Baba İshak İsyanı	Anadolu'nun doğusunda dirlik ve düzen kurulması
C)	Kösedağ Savaşı	Anadolu'nun Moğol egemenliğine girmesi
D)	Yassıçemen Savaşı	Harzemşahların yıkılma sürecine girmesi
E)	Melikşah'ın ölümüyle fetret devrinin yaşanması	Anadolu Selçuklularının bağımsızlıklarını ilan etmesi

9. Aşağıdakilerden hangisi Anadolu Selçuklularının Harzemşahlarla yaptığı Yassıçemen Savaşı'nın sonuçlarından biridir?

- A) Anadolu Türk siyasal birliğinin bozulması
B) Anadolu'da Türk beyliklerinin kurulmaya başlaması
C) Anadolu topraklarının Moğol işgaline açık hale gelmesi
D) Selçukluların batı fetihlerine yönelmesi
E) Anadolu Selçuklularının Moğol baskısı altına girmesi

10. Türkiye Selçuklu Devleti'ne ait aşağıdaki gelişmelerden hangisi olumsuz sonuçlara yol **açmamıştır**?

- A) Baba İshak İsyanı
B) I. Haçlı Savaşı
C) Köseadağ Savaşı
D) Yassıçemen Savaşı
E) Miryokefalon Savaşı

11. Aşağıdakilerden hangisinde Anadolu Selçuklularının **doğrudan etkinliği olmamıştır**?

- A) Medrese eğitimi
B) Deniz ticareti
C) Haçlı Seferleri
D) Ayn - ı Calud Savaşı
E) Bizans'la mücadele

12. Aşağıdakilerden hangisi, Türklerin Anadolu'ya yerleşmesini sağlayan savaşlardan biridir?

- A) Dandanakan   B) Pasinler
C) Köseadağ   D) Katvan
E) Yassıçemen

13. Aşağıdakilerden hangisi, Selçuklular Dönemi'nde sosyal amaçlarla oluşturulan kurumlardan biri **değildir**?

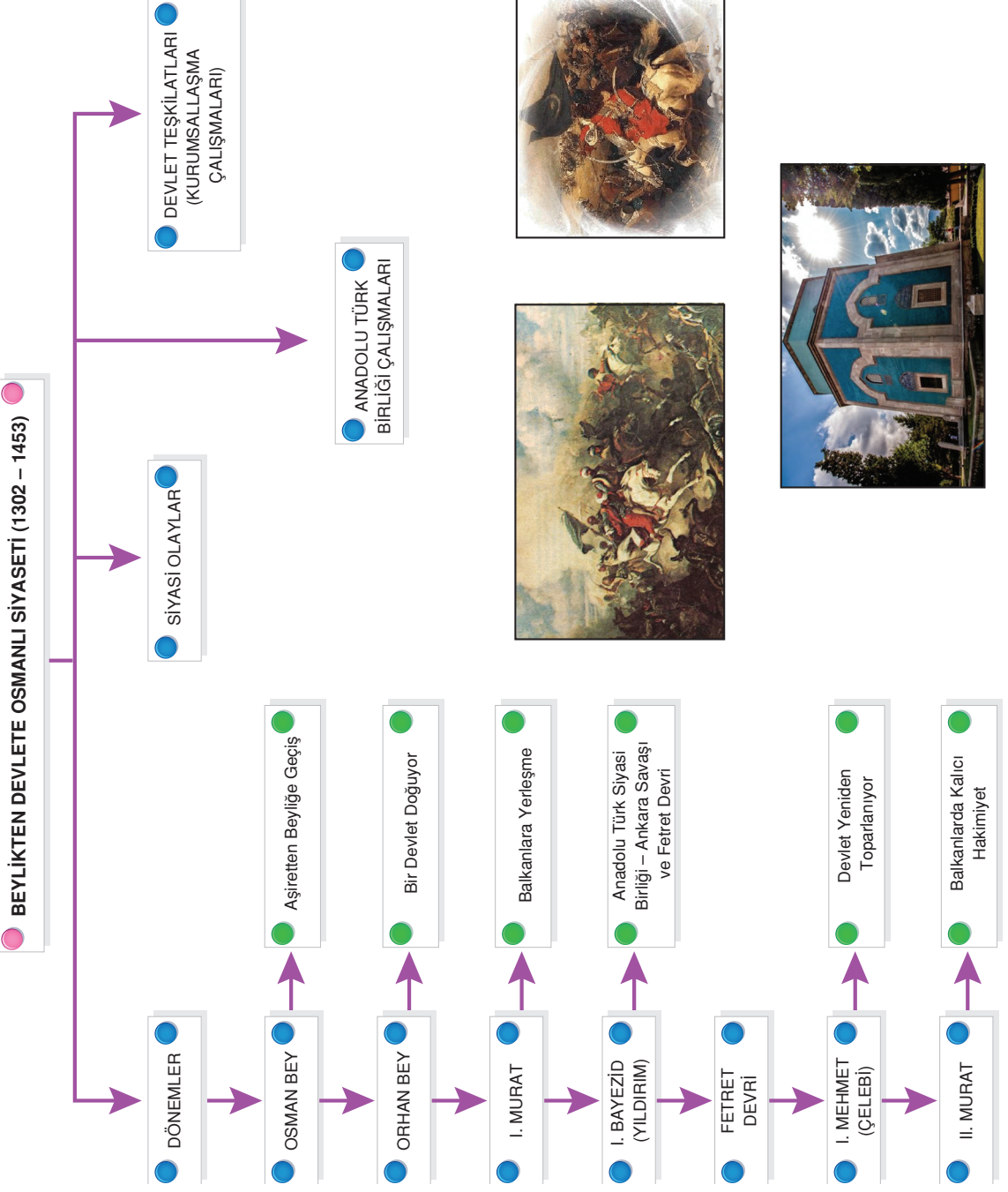
- A) İmarethane   B) Vakıf
C) Darüşşifa   D) Kervansaray
E) İktâ sistemi

2. ÜNİTE

BEYLİKTEK DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453)

- XIV. YÜZYILIN BAŞINDA YAKINDOĞU VE AVRUPA
- OSMANLI KURULUŞ DEVRİ
  - Osman Bey
  - Orhan Bey
  - I. Murat
  - I. Bayezid (Yıldırım)
  - I. Mehmet (Çelebi)
  - II. Murat

AKILLI HARİTAM

XIV. YÜZYILIN BAŞINDA YAKINDOĞU VE AVRUPA

Yakındoğu

Yakındoğu; Anadolu, İran, Suriye, Mezopotamya, Filistin, Mısır ve Arap Yarımadası'nı kapsayan bölgenin adıdır. XIV. yüzyılın başlarında bu bölgede yer alan devletler, Anadolu Selçukluları, Bizans, Trabzon Rum İmparatorluğu, İlhanlılar, Memlükler ve Altın Orda'dır.

Avrupa

XIV. yüzyılın başlarında Balkan Yarımadası'nda Bulgar, Macar, Sırp krallıkları ile Arnavutluk, Bosna, Hersek, Eflak, Boğdan ve Erdel beylikleri bulunuyordu.

XIV. yüzyılın başlarında Avrupa'da, feodal düzene dayalı Hıristiyan topluluklarından oluşan birçok devlet bulunuyordu. Avrupa'nın dinsel ve siyasal güce sahip olan devleti, merkezi Viyana olan Kutsal Roma Germen İmparatorluğu idi. İtalya Yarımadası'nda bulunan Ceneviz ve Venedik cumhuriyetleri, deniz ticaretinde ileri gitmişlerdi. Ayrıca burada Napoli Krallığı ile dinsel otoriteyi temsil eden Papalık vardı. İber Yarımadası'nda Müslüman bir devlet olan Benî Ahmer Devleti, Portekiz, Kastilya ve Aragon krallıkları vardı. Batı Avrupa'da İngiltere ve Fransa krallıkları; Doğu Avrupa'da Lehistan Krallığı, Litvanya Dükalığı ve Moskova Knezliği bulunuyordu.

Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Dönemi'nde Anadolu ve Balkanlar

OSMANLI KURULUŞ DEVRİ (1299 - 1453)

Osmanlılar Oğuzların Bozok koluna bağlı Kayı boyundandır. Köseadağ Savaşı'nı takiben Söğüt başkent olmak üzere Domaniç yöresinde Bizans'a yakın bir uç beyliği olarak kurulmuştur. Ertuğrul Gazi'nin ölümü üzerine Osman Bey, beyliğin başına geçmiş ve bağımsızlığını ilan etmiştir.

OSMAN BEY DÖNEMİ (1281 - 1324)

Devlete adını vererek 1299'da bağımsızlığını ilan etmiştir. Halk üzerinde etkinlik ve saygınlık kazanmak amacı ile o zamanın ünlü Ahi Şeyhlerinden Edebali'nin kızı Malhun Hatun ile evlenmiştir. Bilecik, Yarhisar ve İnegöl'ü almış, başkenti Söğüt'ten Bilecik'e taşımıştır (1299). Bizans tekmurunun ordusunu **Koyunhisar Savaşı**'nda yenmiştir (1302). Bursa alınmadan ölmüştür. Vasiyeti

Ertuğrul Bey'i gösteren temsili resim

Sıra Sende

Osmanlı Beyliği'nin kurulduğu dönemde, Anadolu'da aşağıdaki devletlerden hangisi yoktur?

- A) Bizans İmparatorluğu
- B) Trabzon Rum İmparatorluğu
- C) Anadolu Selçuklu Devleti
- D) İznik Rum İmparatorluğu
- E) İlhanlı Devleti

Sıra Sende

Aşağıdaki Osmanlı padişahlarından hangisinin döneminde Anadolu Türk birliğini kurma amacıyla bir girişimde bulunulmamıştır?

- A) Osman Bey
B) Orhan Bey
C) I. Murat
D) I. Bayezid
E) II. Murat

üzerine Bursa daha sonra Orhan Bey tarafından alınmıştır (1326). İlk Osmanlı parası (akçe) bu dönemde basılmıştır.

Not

Osman Bey'e fetihlerinde Abdurrahman Gazi, Konur Alp, Turgut Alp, Aykut Alp, Samsa Çavuş, Akçakoca gibi silah arkadaşları yardımcı olmuştur.

Kayıların kullandığı
sembol

Osmanlı Beyliği'nin Kısa Sürede Büyümesinin Nedenleri:

- * Coğrafi konumun etkisi (uç beyliği konumunda olması), verimli bir ovada kurulması, ekonomik açıdan güçlü olması
- * Parçalanıp yıkılmakta olan ve son dönemini yaşayan Bizans'a komşu olması
- * Yöneticilerinin adaletli ve yetenekli olması

- * Doğudan gelen göçlerle güçlenmesi
- * Egemenliğin tek elde toplanması
- * Maddi güçlerinin manevi güçlerle takviye edilmesi
- * Genelde Hıristiyan alemleri üzerine sefer yaptıkları için diğer beylikler tarafından desteklenmesi
- * Bu sırada Balkan Yarımadası'nın genişlemeye uygun ortamda olması

Osmanlı Fetih Hareketlerinin Rumeli Üzerinde Yoğunlaşmasının Nedenleri:

- * Moğol baskısı yüzünden doğudan batıya doğru göç eden ve Osmanlılara sığınan Türkmenlere yurt bulma arzusu
- * Türklerdeki fetih politikası ile İslam'daki cihat anlayışının birbirini destekleyip pekiştirmesi
- * Anadolu'daki diğer Türk beyliklerinin başlangıçta Osmanlılardan güçlü olması
- * Anadolu'daki diğer Türk beylikleri ile iyi geçinilmesi ve kardeş kanı dökülmek istenilmemesi
- * Rumeli'nin kendi içindeki kargaşa ve çekişmelerden dolayı savunmasız oluşu

Osmanlıların Uyguladığı Balkan Politikası:

- * Rumeli'deki fetihler ve ilerlemeler kesinlikle yakma, yıkma, tahrip, talan ve yağma amacına yönelik değildir.
- * Osmanlıların Rumeli'deki yerleşme politikası, en ince ayrıntısına kadar düşünülmüş, planlı bir yerleşme politikasıdır.
- * Çok yönlü etnik farklılıkları olan Rumeli halklarını Osmanlı egemenliği altına alıp korumayı ve kazanmayı amaçlar.
- * Baskıcı ve zorlayıcı olmayıp hoşgörü temeli üzerine kurulmuştur.
- * Kendi halkını ezen feodal senyörlerin ve kilisenin vakıf olmayan toprakları ellerinden alınarak devletleştirilmiş, yerli halkın sahip olduğu topraklara kesinlikle dokunulmamıştır. Bu durum serf durumundaki köylüleri çok memnun etmiş, Türkleri kurtarıcı gibi görmüşlerdir.
- * Rumeli siyaseti bir zorunluluk gereği ortaya çıkan bir politikadır. Çünkü doğudan batıya göç eden Türkmenlere yurt bulmak gereği söz konusudur.
- * Osmanlılar Rumeli'de de birtakım vakıf eserler oluşturarak, hiçbir ayırım kabul etmeksizin halka hizmet sunmuşlardır.

Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Dönemi'nde Bizans'ın ve Balkanların Durumu:

- * Bizans'ta bitmeyen bir iktidar savaşı yaşanıyordu. Bu savaşın sonucu merkez ve taşradaki yönetim, etkinliğini yitirmişti.
- * Bizans tefurları merkezi dinlemiyorlardı. Bizans ordu ve donanması ülkesini koruyacak durumda değildi.
- * Bizans, Balkanlardan Bulgar ve Sırp saldırılarına açık durumda idi. Karadeniz ve Mora'daki Bizans limanları Venedik ve Cenevizlilerce alınmıştı.
- * Balkan devletleri arasında siyasal bir birlik yoktu.

Mostar Köprüsü

Uyarı

Osmanlı Devleti kuruluş aşamasından itibaren Anadolu Türk beylikleriyle çatışmaya girmeye özen gösterdi. Yönünü Batı'ya çevirerek Balkanlarda fetihler gerçekleştirdi.

Fethiye Camii (Atina)